

Жан-Батист Мольер

Дон Жуан

Беш көшөгөлүү комедия¹

Кыргыз тилине которгон *Муса Мураталиев*

КАТЫШУУЧУЛАР:

Дон Жуан, Дон Луистин уулу,
Сганарель, Дон Жуандын малайы,
Эльвира, Дон Жуандын жубайы.
Гусман, Эльвиранын ат токууру.
Дон Карлос, Эльвиранын агасы.
Дон Алонсо, Эльвиранын иниси.
Дон Луис, Дон Жуандын атасы.
Франциск, дубана.
Шарлотта, бойго жеткен элеттик кыз.
Матюрина, бойго жеткен элеттик кыз.
Пьеро, элеттик бойдок.
Командорго коюлган статуя.
Ла Вьолет, Дон Жуандын үй кызматчысы.
Раготен, Дон Жуандын от жакчу малайы.
Диманш мырза, сүткор.
Ла Раме, бандит.
Дон Жуанды сапарда коштоп жүрчү жөкөрлөр.
Дон Карлос менен Дон Алонсону жандап жүрчү жөкөрлөр.
Арбак.

Окуя Сицилияда өнүгүүдө.

Биринчи көшөгө

АК СӨӨКТӨР ТУРЧУ САРАЙДЫН ИЧКИ ЖАЗАЛГАСЫ

I КӨРҮНҮШ

Сганарель, Гусман.

Сганарель (Колунда чакчаны көргөзүп). Аттокур, бери кара. Аристотель² айтпасын, ага кошулуп бүтүндөй философияң, бу же тиги небесин, насвайдан өткөн дүйнөдө эч нерсе жок. Мен кыйынмын дегендин кумарын жазчу нерсе насвай. Нас чекпеген киши кунарсыз анын барынан жогу. Насты коркурата каңылжаар өрдөтө жүгүртүп ийдиң дегиче акыл чайыттай ачылып, көңүл жайланып, абийирдүү жашоону самап каласың. Нас чеккен кишиң чакчасын оңго-солго сунуп, берешен келет. Тамекисин суратпай тарттырууга ашыгат! Кана эми, муну мындай коюп, өз кебибизге өтөлү. Гусман аттокурум, сенин урматтуу айымың Эльвира, биз капилеттен сапар алганыбызды көрүп, артыбыздан жолго чыккан экен. Сенин кебиңе караганада, сенин айымың жүрөгүн жараланткан бозою менин мырзамды тапмайынча жашоодон кечтим дейт экен? Бул туурасында эмне ойлоп турганымды сага жашырын айтсам ичиңе батырасыңбы? Силер

жолго чыкпай эле жата бергениңер дурус болмок. Артыбыздан келгениңерден эч пайда чыкпайт. Айымыңдын алоолонгон махабаты алоолонгон боюнча кала берет ко.

Гусман. Анын себебин айтчы? Байболгур Сганарель, тумандатпай сүйлөчү. Мындай жаман ой эмне үчүн көөнүңө кетти? Же муну кожоюнуң айттыбы? Бизден көңүлү сууп ошол себептен жолго чыктыбы?

Сганарель. Жок, кожоюном эч нерсе деген жок. Бирок мен бул сөзүм үчүн күрөөгө коюуга даярмын. Бул жолку окуя деле көп кайталанган демейдеги окянын бири. Кожоюнуңду кызматын кылып жүргөн жылдары мындайдын кыйласын көрдүм. Ал тургай мунун акыры эмне менен бүтөрүн күн мурунтан билип турам. Балким, бул жолу жаңылыш чыгар, бирок тажрыйба көрсөткөнгө караганда мен айткандай чыгат.

Гусман. Эмнеден улам Дон Жуан бир ооз айтып, эскертип койбой жолго аттанды? Эльвира айымдын назик сезимин ушинтип да тебейлеп-тепсейби? Же бизди чангысы келеби?

Сганарель. Жок, жаштык кылып, айтпай чыкты...

Гусман. Атагы журтка тараган ак сөөк тукуму кантип ушундай пастыкка барат!

Сганарель. Ак сөөктөн туулган бала эстүү келет дейсиң го? Кайра ата-баба тукумуна жөлөк да жолто да боло албайт.

Гусман. Анын мойнунда ыйык милдети нике турат.

Сганарель. Э-эй, байкуш досум! Сен Дон Жуандын не деген киши экендигин билбейсиң да.

Гусман. Каратып туруп бизди алдап, буюкка бастыра берсе,

чындыгында мен анын ким экенин билбепмин. Эльвира айым жашоодон так өтөм үчүн касам ичип монастырда жашап атса анын колун сурап, ага үйлөнөм деп, тизе бүгө жалынып-жалбарып келген өзү. Анан айымдын жанын койбой, артынан түшүп алды. Айым ыйлап-сыктап жүрүп акыры көнүүгө аргасыз болду. Ошондон соң анан чанып, таштап кетишинине, антташкан кебин унутуп калышына акылым жетпейт.

Сганарель. Ага менин акылым жетет. Менин кожоюnumду мурда билгенде мындай жорук ал үчүн ичип алган ашындай экендигин түшүнмөксүң. Ырас, Эльвира айымга анын сүйүүсү өзгөрдү деп айта албайм. Мен бул жерге келгени аны менен сүйлөшө элекмин. Өзүң билесиң, бул жакка барып тосуп аласың деп мени эрте аттанткан. Эми мен сага айтып коеюн *Inter nos*³, менин кожоюnum туурасында билгендерим булар. Жер жүзүндө жашап өткөн жана жашап аткан канча шумпай болсо ошолордун ар биринен өткөн шумпай – Дон Жуан. Түркөй, ересь⁴ жолуна түшкөн кара мүртөз ит. Асманда Теңир, жерде олуя, кудайга же шайтанга ишенбеген айбан. Биз карманган христиан динине таат кылууну сандырак аадат дейт. Ал окуткан насыятка кулак төшөгүсү жок, куду Сарданапал⁵, нагыз Эпикурдук чочко⁶. Сен аны кожойкеңе үйлөндү деп атпайсыңбы? Менин береним сезим ыракаты дегенде жамбашынан жата калат. Бөркүңдөй көр, ал сезим ыракатын эңсеп турганда кожойкеңе кошуп сага, кожойкеңин канчыгына, ал тургай, мышыгына үйлөнүүгө даяр. Ага катын алуу токойдон отун алгандай эле кеп. Баш кошолу деген түшүнүктү ал сулууларга ыргыткан укуруктай пайдаланат.

Алдынан кандай ургаачы жолукса ага үйлөнгүсү келет. Улгайган зайып болсун, кара далы кыз, шаардык же элеттик болсун тандоо дегенди билбейт. Анын кайсы жерде, канча жубай алганын саноо кеч киргенге дейре созулар эле. Оозуң ачылып калды да. Муну да мен сага жондотуп айтышым. Кыскасы, аны Теңирим акыры бир төбөсүнөн урат. Мунун кызматын кылгандан көрө азезилдин кызматын өтөгөнүм өйдө эле, бирок айла жок. Ал жазаган канчалаган жийиркеничтүү жоруктарды көрүп туруп, төбө чачым тик туруп, атаганат, ал тепсеп турган жер айрылып ошондон ары күп түшүп кетсе кана деп тилек тилейм. Бу ак сөөктөн акмак чыккан жаман экен. Иши кылып, кожоюнуман көөнүм көк таштай калса да андан корокконумдан кызматын кылууга аргасызмын. Ал бери жакка келатат. Сейилдеп чыккан тура. Сен ары басып кет. Токто, айтып коеюн, бул жерде айткан кеп ушул жерде калсын. Оозуңдан жаңылат экенсиң, аны сени ойлоп тапты деп өзүңө жалаа жабам.

II КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель

Дон Жуан. Сени менен ким сүйлөшүп атты? Эльвира айымдын малайы, бечара Гусмандай көрүндү.

Сганарель. Ошондой го.

Дон Жуан. Албы же ал эмеспи?

Сганарель. Ошол.

Дон Жуан. А качан бул шаарга келиптир?

Сганарель. Кечээ кечинде.

Дон Жуан. Эмне жумуштап жүрөт экен?

Сганарель. Менимче, анын тынчын кетирген эмне экенин сиз билесиз.

Дон Жуан. Биздин бул жакка келишибиздиби?

Сганарель. Бечара кайгыга чактырып болуптур. Себебин сураштырды.

Дон Жуан. А сен кандай жооп айттың?

Сганарель. Сиз мага эч нерсе деген эмессиз.

Дон Жуан. А өзүңдүн кандай жообуң бар? Эмнеден улам биз жолго чыктык?

Сганарель. Айта берейинби? Жеме экен дебеңиз, мен билгенден, сиз дагы бир сулууга жолуксам деп аттандыңыз.

Дон Жуан. Ошондой дечи?

Сганарель. Ошондой.

Дон Жуан. Туура айттың, мен азыр Эльвира айым эмес башканын отуна күйүп, оолугуп турамын.

Сганарель. Теңир жалгап, мен Дон Жуанымдын жоругун күн мурунтан билип калдым! Сизден өткөн оома жүрөк адам жок. Сиздин жүрөк бир ынакты бир ынакка алмаштыруудан тажабайт.

Дон Жуан. Мен жазагандардын эмнеси туура эмес?

Сганарель. Олда, мырза-ай!..

Дон Жуан. Айт! Эмнеси туура эмес?

Сганарель. Туура эмес дешке ооз барбайт. Сизге керек болуп аткандан кийин, албетте, туура. Эгер сиз мындай абалга

танкыс болбогондо, балким, мунун баары башкача болмок эле.

Дон Жуан. Тартынба. Жүрөгүңдө жатканды төкпөй-чачпай айт.

Сганарель. Андай экен мырза... мен ачыгын айтайын. Мага сиздин аял затына жазаган амал-айлаңыз жакпайт. Алдыңыздан чыккан ар бир аял затына ашык боло беришиңиз өкүнтөт. Биринчи жолу көрүп атып да киши аялга ашык болобу?

Дон Жуан. Болгондо да кандай! Биздин бир жолу болгон ашыктыгыбызга бүт өмүрүбүздү байлап коюп өтүшүбүздү сен туура дейт турбайсыңбы. Ошондон соң эч кимге карабашыбыз экен, ушундайбы? Мына тамаша – бир сүйүү үчүн өзүңдү жерге көөмп салышың керек экен. Андан кийин көргөн билген сулуулар үчүн сен жок экенсиң! Жо-ок, бир жубай менен өмүр сүрүп өтүү келесоонун иши. Канча сулуу жолукса ошонун ар бири биздин эт жүрөктү элжиретет. Эмне үчүн биздин жүрөктү жаралантып атышкан канчалаган сулуулардан бир сулуунун укугу артык болуш керек? Мени, маселен, дайыма аял затынын ажары суктантат. Кайдан көрбөйүн үлпөк, назик жан аял заты торуна чалынып, кыйноосун тартам. Мен сулууга оозеки убада кылганым менен калган аял затына адилетсиз бол деп мени эч ким үндөбөйт. Мендеги эки көз сулууларды көрүп турат. Алардын ким-кимиси мага жагат, аларга башымы тартуу кылгым келет. Эркек ушундай болушу үчүн табыят ичибизге ыйгылык жараткан. Ошондой болгондо да менин жүрөгүм ар бир эле жылт эткен сулуу, жылмая караган аялзатына таандык да эмес. Бирок алардын кимиси болбосун жүрөгүңдү бер десе аянбас элем. Он

миң жүрөгүм болгондо баарын аялзатына таркатып бермекмин. Чынын айтканда ашыктыктын мастыгы бизди айыкпас сыйкырдуу ооруга дуушар кылат. Ашыктык отуна күйүүдөгү эң жогорку ырахат – анын улам жаңыланып турушунда. Ошол ашыктык отуна күйүп чыркыроо кандай жыргал. Болуп көрбөгөн түйшүк менен жаш сулуунун жүрөгүн багынтуу, анын кантип күн санап сен алдыңа койгон максатыңа чукулдап келатышын туюп туруу учурдан өткөн жыргал жок. Жүрөктө эңсөө жетелеген максатка жетүү канча ыракат! Асыл жан бирде уяң карап, батына бербей үшкүрүнүп, бирде көз жашын төккөн адаты кабылат, бирок дагы да тырышып болбойт. Улам бир болбогон шылтоо менен жолуңду торой берет. Кыйкымчыл болуп бозойду кыйноого салууну ал өзүнүн жеңишиндей көрөт. Акыры бир сулууну чочутпай, сыйда колтуктан алып өзүң барсам деп турган жакка ээрчитип жөнөө – бар аракеттин жогорку чеги! Анан сен максатыңа жеткенден кийин, качан айтарга кебиң калбай, каалооң же аёң калбагана, кумарыңын сонуну таркап, жаның жай алып болгондо чын сүйүүнүн коюнунда магдырап ууз уйкуга батасың. Бир маалда ниетиң кайрадан капталга түрткүлөп, ал уйкудан сени ойготот. Жүрөгүңө азгырык болуп кирип, башка да жеңишке жетүү кумарын тутантат. Жыйынтыктай айтканда, кепке келбей, такыр эле болбойм деп жаа бою качкан сулууну көндүргөндөн артык жыргал жок. Андай бийкечтер менен жолукканда канча жолу качырганын жаза кетирбей шыпырган намысым тикесинен тик тура калат. Бул жагынан алганда мен жеңиштен жеңишке жете билген, бирок жортуул кызыгына чек

коюуну билбеген басмачынын өзүмүн. Менин буркан-шаркан түшмө ашынган кумарымды эч нерсе токтото албай. Жүрөгүм менин бүт жер жүзүн сүйүүгө жөндөмдүү. Ашыктык жортуулумда мен, куду Искендер⁷ сыңары жеңиштен жеңишке жетип улам бир ашыктык дүйнөнүн ыраңын ачууну самап турамын.

Сганарель. Кудай бетин салбасын куюлуштуруп айттыңыз! Китептен жаттап алгандай сүйлөдүңүз.

Дон Жуан. Бул оюма эмне демекчисиң?

Сганарель. Кандай десем... Эмне дээримди билбейм, не дегенде сиз, өзүңүз жазагандарды киши шек санабагыдай, туура кылып көргөздүңүз. Чындыгында сиз жазап аткан жоруктар мунун тескерисинче туура эмес болот. Башыма жакшынакай ойлор келди эле... сиздин аңгемени уккан ичинде эсимен чыгып кетти. Бул жолу эми ушул боюнча калсын. Кийин далилдерим менен оюмду алдын ала кагазга жазып туруп, сиз менен талашка түшөйүн.

Дон Жуан. Туура кыласың.

Сганарель. Мырза, ошондо да сиздин азыркыдай күн көрүүңүз бетимди кызарта турганын айтсам, уруксат бересизби?

Дон Жуан. Менин күн көрүүм кандай экен?

Сганарель. Абдан мыкты. Бирок, айталы, ай сайын катын алышыңыз...

Дон Жуан. Андан өткөн кандай жыргал бар?

Сганарель. Жыргал деңизчи, мен аны түшүнөм. Ал көңүлгө жаккан, кызык иш. Андай жоруктун артында күнөө жатпаса, андан мен деле качпас элем. Баса, мырза, ыйык сырды капарына

албоо да...

Дон Жуан. Болду, болду, жетет! Ал мен жана Теңир экөөбүз арабыздагы иш. Аны сенин жардамыңыз өзүбүз чечебиз.

Сганарель. Мырза, кудай бар. Мен көп кишинин Теңирге акаарат кылуу жаман деген кебин угуп жүрөм. Аны келекелейм деген акыры бир жамандыкка учурайт дешет.

Дон Жуан. Жетет, келесоо! Өзүң билесиң, мен бирөөнүн мага акыл кошушун жактырбайм.

Сганарель. Сизге акыл үйрөткөндү мага ким коюптур. Бул кепти мен сизге айтпайм, андан кудай сактасын. Сиз эмне жазабаңыз же кудайга ишенбейт экенсиз, анын бир себебин өзүңүз билесиз. Бирок жарык дүйнөдө уят-сыйыттан качкандар бар. Алар бузукулукка берилип эл бузушат. Андай шумпайлар колу менен жазап атканына моюну менен жаза тартарына ишенбегендиктен ага маани беришпейт. Алар ээнбаштанууну өзүнүн эрке уул экенинен деп ойлошот. Алардын түшүнүгүндө бузукулук кадыресе адат. Эгерде менин мырзам ушундай шумпайларга окшош болгондо, анда мен ага: «Теңирими шакаба чегүүгө кантип оозуңуз барат? – деп сурамакмын. – Ушунча адам таат кылган Теңирими жангыз сиз шылдың кылганга кантип дитиңиз барат? Эй, сайда саны жок боору менен жылган сөөлжан (ушундай деп кожоюнумду айтмакмын) бул эмне кылганыңыз? Же ак сөөктүн тукуму болсоңуз эле баары кечиримдүү дейсизби? Сиздин тизгинди тартып коер киши жок дейсизби? Ак сөздү мына менден, өзүңүздүн малайыңыздан угуңуз демекмин. Эртеби кечпи Теңир, акыры бир төбөңүздөн урат. Ким Теңирге акаарат

кылса акыры андан жаза тартат. Акмактын өмүрүн сүргөн киши иттин өлүмүндөй өлүм табат. Жана дагы...»

Дон Жуан. Жетет!

Сганарель. Эмне жөнүндө кеп кылып аттык эле?

Дон Жуан. Менин жүрөгүмдү бир сулуу жараланттыны айтып аттык. Ага куштар болуп, торуна чалындым. Ошол сулууну издеп бул жакка сапар тарттым деген болчумун.

Сганарель. Мындан алты ай мурда ушул жерде командордун⁸ көзүн тазалагансыз, эсиңиздеби? Мырза, ошол сизди кооптонтойбу?

Дон Жуан. Эмнеге кооптонуу керек? Мен аны карасанатайлык кылып көзүн тазалаган эмесмин да?

Сганарель. Мырза, аны бардык жол-жобо менен жайлагансыз. Кине койгудай кынтык жок.

Дон Жуан. Ал жолку чабыш боюнча иш караган сот күнөөмдү кечирим кылбадыбы.

Сганарель. Айтканыңыздын калети жок. Бирок сот кечирими маркумдун урук-тууган, досторуна жагып ийерине ишенбейм. Анын үстүнө...

Дон Жуан. Кой эми боло элек кырсыкка кайгырбай бизге жыргал ала келчү нерселерди ойлонолу! Мен сага айтып аткан асылкеч өзгөчө бир татынакай жан. Аны бул шаарга алып келген киши алам деп турат. Мен аларды мындан үч-төрт күн мурда жолуктурдум. Бири-бирин ысык сүйүшкөн жандар. Мынчалык экөө тең ашыктык кыйноосуна баткан жандарды көрө элек элем. Жарым кадам ажырашаар көөндөрү жок. Эки жүрөктүн тең

ээлигип бирин бири мынча катуу сүйүшү менин делебемди козгоп салды. Жүрөгүм чындап жараланды. Ашык боло баштоомо асыл жарды беркиден кыскануудан башталды. Ал экөөнүн канчалык ынак, жыргалдуу мүнөттөрдү өткөрүп атышканын көз алдыма келтирүү мага оор болду. Мен чыдай алгыз оор мүнөттөр ушул болду. Ал мени ыза кылды. Жүрөгүмдүн түбүндө жаткан ыйык сезимиме түшкөн чок болуп куйкалады. Бул ашыктык акыры мага канчалык ыракат тартуулаарын көз алдыма келтирдим. Ошондон тарта, бул эки жаштын айкалышкан ысык сүйүүсүн бузсам, арасында ынактыкты суутсам дегенде ак эткенден так эттим. Ичим күйүп дегдей баштадым. Бирок буга дейре жазап келаткан аракеттерим текке чыгып атты. Акыркы амалымдын эң кийинкисин колдонуп, сулууга укурук ыргытайын деп чечтим. Бул күндөрү асылкечтин болочок күйөөсү сулууну көл үстүнө сейил курууга чакырды. Менин сүйүүмүн салтанат менен аякташы үчүн ушул, сейил куруу маалын пайдаланайын дедим. Мен кайык менен асылкечти ала качайын деп чечтим. Баары даяр. Оозуңан чыкпасын, непаада бирөөгө ташысаң, мен сага эч нерсе деген жокмун.

Сганарель. Олда, мырза-ай!..

Дон Жуан. Дагы эмне демекчисиң?

Сганарель. Сиз жазаган аракет дайыма чечкиндүү жана олуттуу. Өз ыракат-жыргалынын кулу болуудан башка эч нерсеге карабоо болот.

Дон Жуан. Кеп мындай, сен азыр мени менен барасың. Курал-жарагымды көтөрүп артымдан басасың... (Эльвира

айымды көрүп) Мынбу жолтону кара! Олда, кокуй-ай! Митайым, муну бул жерде жүрөт деп эмне айтпайсың?

Сганарель. Мырза, сиз аны сураган жоксуз.

Дон Жуан. Акылынан адашып калгандай, ийнинде жолго кийген киймин да которгонго акылы жетпептир.

III КӨРҮНҮШ

Эльвира айым, Дон Жуан, Сганарель.

Эльвира айым. Дон Жуан, маркабат кылыңыз. Сизди, жок дегенде, мен тарапка карап коюуга үмүткер боло аламбы?

Дон Жуан. Ачыгын айтсам, айым, сизди бул жерден көргөнүмө таң калып турам.

Эльвира айым. Мени күтпөгөнүңүздү өзүм деле көрдүм. Бирок таң калганыңыз мен болжогондой эмес, башкача болууда. Айран- азыр калаар нерсе менде. Буга дейре эч ишенгим келбей жүргөнүм, аттиң ай, чеки болгон тура. Мен ушуну азыр түшүндүм. Ак көңүлдүүлүгүм үчүн, ишенчээктигим үчүн ичим ооруп, күйүнөмүн. Азгырык, бул алдап атат деп жүрөгүм тызылдачу эле. Бирок мен бейбак ага ынанчу эмесмин. Канча жолу далили болсо да өзүмдү өзүм тыйып, жок, ал алдабайт, койчу деп тыйып турчумун. Ишенгим келчү эмес. Бул жолку мени тосуп алышыңыз үмүтүмдү таптакыр үздүрдү. Мен келатканда алая караган көзүңүздөн мен көп нерсени түшүндүм. Ошентсе да, айтыңызчы, эмне себептен шашылыш жолго аттандыңыз? Айтыңызчы, өз

оозуңздан укканым жакшы. Дон Жуан, өтүнөмүн, сизден. Кана, эмне деп актанаар экенсиз?

Дон Жуан. Айым! Мына, маңдайыңызда Сганарель турат. Эмне себеп болуп сапар аттанганымды билет. Ал айтсын.

Сганарель. (Дон Жуанга акырын) Мырза, ырайым этиңиз, мен эч нерсе билбейм.

Эльвире айым. Сганарель, кана, айтыңыз. Мага баарыбир, кимден болсо андан болсун, жообуңарды уксам болду.

Дон Жуан. (Сганарелге чукул тур деп жаңдап). Башта. Айт!

Сганарель. (Дон Жуанга акырын) Эмне дейин?

Эльвира айым. Бери, мага чукул келиңиз. Кожоюнуңуз айт деп аткандан кийин айта бербейсизби эми. Жоо тийгендей капыстан жолго чыкканыңардын себебин мага түшүндүрүңүчү.

Сганарель. (Дон Жуанга акырын) Оозума эч нерсе кирбей атат. Малайыңызды бөйдө кыйнабаңызчы эми.

Дон Жуан. Сен бирдеме дейсиңби же ушинтип эле тура бересиңби?

Сганарель. Айым!..

Эльвира айым. И? Угуп атамын.

Сганарель. (Дон Жуанга бурулуп) Мырза!..

Дон Жуан. (кекете) Азыр эгерде сен айтпайт экенсиң...

Сганарель. Айым! Искендер баатыр, башка да эл каратып, жер каратып алуучулар себепкер болуп биз шашылыш сапарга аттандык. Айым, мындан бөлөк сизге эч нерсе дей албайм.

Эльвира айым. Мындай кызык сырдын жандырмагын, балким, Дон Жуан, сиз чечмелеп берерсиз?

Дон Жуан. Айым! Ачыгын айтканда...

Эльвира айым. Сиз – королдун сарайында кызмат өтөй турган адамсыз, анан өзүңүздү түзүктөп коргогонду да билбейсиз! Бул сиз үчүн көндүм иш болушу абзел. Эмне себептен сизге, жакшылар жазаган бети жоктук менен өзүн алдоого болбосун? Сизди мени менен ажырата турган бир гана өлүм экенин айтып, мени баштагыдай эле болуп көрбөгөндөй ысык сүйөрүңүздү айтып неге ант бербейсиз? Эмне себептен моюнуңуздагы өтө маанилүү милдеттер сизди мажбурлап алыс сапарга аттанта дебейсиз? Ошол иштер мага бир ооз эскертип коюш үчүн аялдатпай жолго шашылыш чыгарууга маажбурлады дебейсиз? Эми кааласаңыз да каалабасаңыз да бул жерде кыйлага кармалып калууга аргасыз экендигиңизди кошуп айтпайсызбы. А мага үйгө кайра кетүүгө туура келерин, колуңуз бошор замат мени менен кайра жүздөшүүгө куштар экениңизди ошондо баш кошууга даяр экениңизди эмнеге айтпайсыз? Мен деп жабыр тартып жаныңыз жай албасын да айтпайсызбы. Менин алдымда апкаарып, мукактангандан көрө ушинтип коргонбойсузбу!

Дон Жуан. Айым, мен анткорлонгонду билбейм, ким болбосун эмне болбосун бетке айткан кишимин. Мен сапарга чыкканымдын өзү көргөзүп тургандай, сиз менен баш кошууга мурдагыдай эле күйүп-бышып турамын деп айта албайм. Менин сизди таштап кетүүм ошондон болду. Бирок анын себеби азыр сиз элестетип тургандай эмес. Муну мага ушундай жаза деп абийирим айтты. Мындан ары сиз менен жашоо күнөө экенин

туйгузду. Айым, ошондо ичимде бир олку-солку ой жаралды. Эмне жазап атканымды көз алдыман тегеретип чыктым. Сизди кантип монастырдан ала качканымы эстедим. Деген менен сизди Теңир алдында берген антыңызды мен буздурдум. Анын кечирилгиз күнөө болгонун эстегенден тарта башымды өкүнүч басты. Кудайдын каарына калаган экемин деп корктым. Биздин баш кошуубуз тымызын жүргүзүлгөн ойноштук тура деп өкүндүм. Анын акыры сизге жаза болуп тийчүдөй. Ошондо мен сиз деп дегдеген жүрөктү басып, сиздин көнгөн монастырыңызга кайра барууңуз оң тура деп чечтим. Айым эми кантип менин кудай алдында жазап аткан жакшылыгыма каршы чыгасыз? Кантип эле мен сизди үйгө камап салып ошонун айынан Теңир менен менин араздашуумду каалайсыз? Кантип эле сиз...

Эльвира айым. И-и-й бузуку! Сенин ким экениңди азыр анык түшүндүм. Бирок менин бейбак болуум кыйла мурда болгон тура, ага кайгыруу мага мындан да оор болот. Бирок билип кой, колуң менен жазаганды моюнуң менен тартууга кез келет. Сен кордогон Теңир сенин жүзү каралыгың үчүн сенден өч алат.

Дон Жуан. Сганарель, уктуңбу? Теңир!

Сганарель. Кимге тишин кайрашты тапкан экен. Ошондой эле боло койсунчу!

Дон Жуан. Айым...

Эльвира айым. Жетишет! Мен башка эч нерсе уккум келбейт. Ал тургай болбогон кыйла кеп укканым үчүн өзүмдү жемелеп турам. Мендеги жүрөкзаадалык дагы бир жолу абийиримди төгүүгө түрткү болду. Бул кеп башталар замат аны

четке кагышым керек болчу. Эми мени өзүңдү каргап, тилдеп же жалынат экен дебе. Жок, жок, менин ачуум ушул эле кур сөздөр менен чектелет. Мендеги каар – өч алуу үчүн сакталат. Сага дагы бир жолу айтам: Теңир сенин мага кылган жүзү каралыгың үчүн сазайыңды берет. Жок, сен үчүн Теңиримин жазасы тоотпос нерсе экен анда кордук көргөн аялдын жаалы уруп кетсин! (чыгып кетет)

IV КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель

Сганарель. (бурула берип сүйлөп). Деги бети кызарып койсочу!

Дон Жуан. (оюнан ойгоно калып). Эми биз амал-айласын тапкан кыз ала качууну ишке ашыралы. (чыгып кетет).

Сганарель. (жангыз). Өх-х, ушундай кожоюндун кызматын өтөшүм керек!

Экинчи көшөгө

ТОЛКУНУ ЧАБЫШКАН КӨЛ ЖЭЭГИ

I КӨРҮНҮШ

Шарлотта, Пьеро.

Шарлотта. Бизди бак даарыды, Пьеро! Сен дароо жетип келип буларды куткарып калбадыкпы.

Пьеро. Шайтан алгырлар дебейсиңби, биз биртке кечиккенде экөө тең сууга чөгүп, өпкөлөрүнө суу толгондо, ошондон ары көз жумушмак.

Шарлотта. Кантсе да эртең мененки катуу шамал булардын кайыгын аңтарып кеткен.

Пьеро. Шарлотта, угуп тур. Буларды мен биринчи көрдүм. Чоң курсак Лука экөбүз жээкте алышып-күрөшүп аттык. Кимибиз чалсак жыгылганыбыздын башына баткак шыбап кутуруп атканбыз. Бир маалда эле суунун үстүнө бир нерсе корок этип чыга калгандай болду. Анан ошол жерден бир киши чабак уруп биз тарапка сүзүп келатат. Көзүмдү бардап-бардап туруп карасам – бейтааныш экен. Бир эмес экөө. Жардам бергиле деп бирөө айкырды. «Эй, Лука тетигинде сууга чөккөнү калган кишилер пайда болду, куткаралы, секир сууга, – десем ал кашайып: – Сууга ким чөгүп атыр, көзүңдү май баскан тура», – деп болбоду. Мен ага: «Сен киши эмес экенсиң! Эки бирдей адам сууга чөгүп атса», – деп атып көндүрдүм. Кайыкты айдап барып, чөккөнү турган жеринен экөөн кайыкка араң дегенде оонатып алып кайра тарттык. Анан отко жылынсын деп аларды мен үйгө баштап келдим. Алар тырдай чечинип салып отко кактанып, кийимдерин кургата баштады. Ангыча Матюрина келип калды.

Карасам, бирөө аны менен көз ымдашып сүйлөшмөк болуп атат.
Анын эсине келгенин ошондо билдим, Шарлотта.

Шарлотта. Пьеро, кимиси көз ымдашты?

Пьеро. Анысы кожоюн экен. Келишкен, салабаттуу жигит.
Мен маалында барбаганда чөгүп кете турганы ошол болучу.

Шарлотта. Бай болгур, анан эмне болду?

Пьеро. Кудай урсун, биз болбогондо сууга чөгүп, сөөгү
сөпөт болушмак.

Шарлотта. Пьеро, мен ал жакка башбагып чыгайынчы.

Пьеро. Элден мурда кебимди ук. Шарлотта, мен сага
эбактан бери бир кеп айталбай жүрөм.

Шарлотта. Эмне кеп? Кана!

Пьеро. Айтайын дегеним, Шарлотта, сен мага жеринен
жагасың. Менин сага көзүм түшүп жүргөнүн өзүң деле билерсиң.
Мен сага үйлөнөйүн деп чечтим. Бир жери, мына, кудай алдында
айтып турам, сен мени кез-кези нааразы кыласың.

Шарлотта. А бул эмне деген кебиң?

Пьеро. Дегеним, мени көп жолу капа кылдың.

Шарлотта. Эмне кылып сени капа кылыпмын, ботом?

Пьеро. Мындайча айтканда, сен мени жаратпагандай
сыяктанасын.

Шарлотта. И-и! Ушул элеби?

Пьеро. Ушул эле. Бул сага алымсынар себеп эмеспи.

Шарлотта. И-ий, Пьеро! Сен муну канча жолу мага айтасың.
Бир сөздү кайталай берген адатың бар, ушунуң жаман сенин.

Пьеро. Мен бир сөздү кайталаганымын себеби экөбүздүн

убадабыз улам кайта бузулушуна жараша болууда. Убадабыз бек болгондо анда мен улам кайталабайт болчумун.

Шарлотта. А сага эмне керек? Каалаганың эмне?

Пьеро. Каран калгырдыкы десе, сен батыраак мени жактыр деп атпаймбы!

Шарлотта. А мен сени жактырбайт бекемин?

Пьеро. Жок, сен мени кээде теңиңе албай коёсуң. Сенин көңүлүңө жагайын деп мен жан талашсам да теңиңе албайсың. Айылга соодагер келгенде айттырбай барып тагынсын деп тасма сатып келем. Бир жолу даракка чыгып, башынан кулап өлөөрүмө кайыл, сага деп уядан балапан алып түштүм. Туулган күнүң болгон сайын кыякчыларды таап, жалдап алып, үйүңө ээрчитип келем. Ошондо да мага көңүлүң суук. Шарлотта, сага айтаарым: Сени бирөө жактыргандан кийин сен да ага капталыңды салбашың керек. Мындайча айтканда, саал арамзаалык кыласың.

Шарлотта. И-ий, байкушум-ий, мен сени абдан сүйөмүн да!

Пьеро. Эмне дейсиң? И, болуптур эми, ушуну деле сүйүү дейли!

Шарлотта. Анда эми мен кандайча сүйүшүм керек, буйрук берчи?

Пьеро. Бөлөк кишилер сүйлөшкөндөй, чындап бирин бири сүйүшкөндөрдөй.

Шарлотта. Мен сени жалган сүйүпмүнбү?

Пьеро. Жок. Бирин бири чындап жактырган кишилер башкача адаты бар. Аларды ким болбосун бир көргөндө эле

түшүнүп алышт. Ашык болгондо киши кайдагы болбогон нерсени жазап ийет. Семиз бийкеч Томасты эле алчы. Килтең-килтең этип уланы Робендин жанынан чыкпайт. Ары басса ары, бери басса бери басып, таначардай матап турат. Улам тийишет, жаагын жанып көз сөз айтат. Жанынан өткөн сайын чымчып кетет, муштап жок дегенде желкеден ары нукуп кетет. Кечөө Робен олтурган орундуку астынан шып тартып ала койду эле. Бейкапар олтурган Робен ошол жерге супарадай сулап калды. Чыныгы сүйүшкөндөр деп ошолорду айтса болот! А сен качан мага бир ооз жылуу сөз айттың. Мен бул жерде бармынбы жокмунбу сага баарыбир. Алдыңан бир эмес жыйырма жолу өтсөм да бир жолу муштап койбойсуң. Мунуң мага түк жакпайт!

Шарлотта. Ушундай туулуп калыпмын эмне кылайын. Мүнөзүм жеринен ушул аны кайра жазап алуу колуман келбейт.

Пьеро. Кеп мүнөзүңдө эмес. Бирөөнү жактырып калсаң анда сөзсүз бир жорук жазап өзүңдүн сүйүп калганыңды ага билдиресиң.

Шарлотта. Сүйө алышымча сүйөм, бул сага аз экен анда башка бирөөнү таап, артынан ээрчип сүйүп кет.

Пьеро. Муну кара! Бирөөнүн мага кереги жок. Өзүңдүн эле айткан ушул кебиңди алалычы. Эгерде сен мени анык жактырып турсаң ушуну айтмак белең?

Шарлотта. Баары жоктун баарын өзүң айттырып атасың. Эмне башымды айлантасың?

Пьеро. Кыйындыгын! Мен сенин башыңды айлантат экемин да? Болгону: мени саал эркелетип кой деп өтүнүп атпаймбы.

Шарлотта. Кой, асылба мага. Балким бул туурасында биз мынчалык көп ойлобогондо сүйүү өзүнөн өзү келет болуучу.

Пьеро. Болуптур анда убада бычалы. Шарлотта, келе колуңду!

Шарлотта. (колун берет) Мына, мен качкан жерим жок.

Пьеро. Мындан кийин буга чейинкиге караганда мен сени жакшыраак жактырайын деп убада бер.

Шарлотта. Аракет кылайын. Ошондой болгондо да сүйүү өзүнөн өзү жаралганы жакшы... Пьеро, мобу ким? Жаңкы мырза эмеспи?

Пьеро. Ооба, так өзү.

Шарлотта. Жараткан-ай, келишкен жигит тура! Кудай сактаган турбайбы, мунун ордуна башкалар сууга чөгүп кетсин!

Пьеро. Мен азыр келем тигил жактан бир чөйчөк шарап ичпесем бул жердеги ыйкы-тыйкы көңүлүмдү чөгөрүп салды.

II КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель, Шарлотта (сахнанын төрүнөн)

Дон Жуан. Сганарель, жолубуз болбоду: капталдан алган кара шамал кайыгыбызды оодарып салып, оюбузда турганды кошо жула кетти. Баса, чынын айтсам, эмеле бизден алкышын аябаган бийкеч ажары мени эңги-деңги кылып салды. Сулуулугунан көз таят. Аны көргөндө куюшканыбыз ооп турганы дароо этен кетти. Мотурайган кыз экен изин жашырып кетпесе

болду. Коюнумда уктачу чүрөк. Эми анын азабын тартмай башталат эмеспи.

Сганарель. Мырза, ушу, сизге катуу таң клам. Азыр эле аз жерден сууга чөгүп өлбөй аман калык, а сиз бизди сактап калган Теңиримди алкоонун ордуна эски ооруңузга өттүңүз...

Дон Жуан. (муштумун кесейт) Жетишет митаам, оозуңду көптүрүүнү жакшы көрөсүң, бирок эмне кыларды билбейсиң. А сенин кожоюнуң эмне жазаарды билет. Жур, кеттик! (Шарлоттаны көрүп). Мына дагы бир кыз! Снагарель, бул бийкеч кайдан чыга калды? Кара, тим эле мотураят! Мурункудан калышпаган суйкайган жан, ыя?

Сганарель. Албетте. (бурулуп). Дагы бир ашыктык!

Дон Жуан. (Шарлоттага). Бул аруу жолугушуу үчүн мен кандай кызмат аткарууга милдеттүүмүн, сулуу? Аска токой арасы, айыл жеринен сиз өңдөнгөн чүрөктү жолуктурса болот экен го?

Шарлотта. Көргөн көзүңүзгө ишениңиз, мырза.

Дон Жуан. Ушул жерлик болосузбу?

Шарлотта. Ооба, мырза.

Дон Жуан. Так ушул жерде турасыз?

Шарлотта. Ооба, мырза.

Дон Жуан. Ысмыңыз ким?

Шарлотта. Ырайым этсеңиз, атым Шарлотта.

Дон Жуан. Ажар деп ушуну айт! Көздөр көңүлдү аңтарат.

Шарлотта. Мырза! Кызарып кеттим. Уялтпаңызчы.

Дон Жуан. Жо, сизге чындыкты айтып аткандан кийин,

бетиңиз ага кызарбасын! Сганарель! Кана, сен айтчы? Кандай татынакай! Бул жакка айланыңызчы. Белдин ичкелигин кара, ийилчээктиги андан! Ээгиңизди саал көтөрүңүзчү. Бетинен төгүлгөн нурду кара! Каректериңизди көргөзүңүзчү. Капырай, кандай сонун! Тишиңизди бир карап коюуга ырайым кылыңыз. Күрүчтөй тегиз, акактай аппак! Эндиктей эриндериңиз көргөндүн көөнүн өзүнө тартып, суктандырат! Мен мындай сүйкүмдүү жанды эч убакта жолуктура элек элем. Аябагандай кубанып турам.

Шарлотта. Мырза эмне айтпаңыз сизге жарашат, бирок сиз мени шакабалап аткансыйсыз.

Дон Жуан. Сизди мен шылдыңдаппы? Кудай сактасын! Чын ыкласымдан айтып атам, өзүңүздү өтө жактырып турам.

Шарлотта. Андай болсо, сизге менден көп алкыш.

Дон Жуан. Эч нерсе эмес. Алкышты сиз мага эмес өзүңүздүн суйкайган сулуу турпатыңызга айтыңыз.

Шарлотта. Мунун баары, мырза, апырта айтылган сөз, мен аны түшүнөм, бирок сизге кандай жооп айтышка келгенде тилим кыскалык кылууда.

Дон Жуан. Сганарель, мобул колдорду карачы.

Шарлотта. Болуптурчу мырза, колум кесилип кеткен, ал туурулуп эле турат!

Дон Жуан. Коюңузчу! Мындай татына кол эч кимде жок. Уруксат этиңиз бир өөп алайын.

Шарлотта. Мырза, ал мен үчүн чоң урмат-сый болот. Муну билгенде шакар менен жууп келбейт белем.

Дон Жуан. Асылкеч Шарлотта, айтыңызчы, сиз кантсе да күйөөгө чыга элексиз, туурабы?

Шарлотта. Жок, мырза, бирок кошунабыз Симонеттанын уулу Пьеро экөбүз жакнда баш кошолу деп чечтик.

Дон Жуан. Ушундай болуш деги мүмкүнбү! Сизге окшогон сулуунун кайдагы бир дыйканга турмушка чыгышы деген эмне! Жо-жок, ал демекчи, сиздин ажарды кордогондук болот. Сиз элет жерде жашоо үчүн туулган эмессиз. Сиз мындан артык турмушта жашоого татыктуусуз. Теңир мунун адилетсиз экенин көрүп мени бул жакка айдап келди. Сиздин жайнаган ажарыңыздын жыргалдуу турмушта жашатуу үчүн кепил болчу киши мен. Сиз сүйлөшүп жүргөн кишиңизге турмушка чыгам дегениңиз чекилик. Асылкеч Шарлотта мен сизди чындап жактырдым. Андан аркысы өзүңүздүн чечимиңизге жараша болот. Бул жердеги түркөй тиричиликтен өзүңүздү куткарып, өзүм менен кошо ала кетүүгө мен даяр. Ажарыңызга жараша сизди сый-урматка бөлөп тургудай жашоо-турмушка алып кетемин. Жашыра албайм, менин сизге болгон сүйүүм сизди көрөр замат ойгонду. Атииң ай, Шарлотта, амал жок, ашыктык кумары кишини ушинтип кыйнайт. Сиздин сулуулугуңуз күчүн айтпаңыз. Сизди чай кайнам убак ичинде мынча катуу сүйгөндөй мен башканы жарым жыл артынан ээрчип жүрүп да сүйө албас элем.

Шарлотта. Сиздин айткандарыңызды угуп туруп, мырза, оозумдан кебим түшүп, эмне дээримди билбей калдым. Айтканыңыздын баары мага жагымдуу, аларга ишенгим келет. Бирок мага мырзаларга ишенбегин деп көп жолу айтып жүрүшөт.

Королдук сарайга чукул жүргөндөр, мындайча айтканда, сиздер: алдамчы, самаганы бир гана нерсе, эптеп бийкечти көндүрүп, көзүнө чөп салып, жылт коюп качып кетүү дешет.

Дон Жуан. Мен андай кишилерден эмесмин.

Сганарель. (бери жакка) Албетте!

Шарлотта. Мырза, билесизби, деги кишини киши алдоо жакшы эмес. Мен кедей үй-бүлөдө туулуп, элет жерде чоңойдум. Бирок абийиримди көздүн карегиндей сактайм. Аны жоготкондон көрө өлгөнүм артык.

Дон Жуан. Кантип мен сиздин көзүңүзгө кара ниет көрүнүп турам? Сиздей асыл жанды азгыруу колумдан келбейт. Кантип эле мен ошончолук пас жорукка барып сизди азгырамын? Жожок, абийирим андайга жол бербейт. Шарлотта, сизди мен жандилимден сүйөмүн. Ал эми менин айтканым бекер сөз эмес экендигин билдириш үчүн андан аркы оюмду айтайын. Мен сизге үйлөнөйүн деп чечтим. Сизди ишендириш үчүн дагы кандай убада берейин? Сиз туура деп тапкан күнү баш кошууга даярмын. Калп айтсам ушундай убада кылган деп, бетиме мобул киши чыксын.

Сганарель. Ооба, ырас айтат. Ал сизге канча жолу кааласаңыз ошончо жолу үйлөнөт.

Дон Жуан. Эх, Шарлотта-жаным, сиз мени билбейсиз да-а! Башкалар айтты деп аларга ишенип менден шек санагандыгыңыз адилетсиздик. Талашпайм, кыздарды алдап кеткендер да болот. Бирок мени андайлар катарынан чийип салыңыз. Ак сөзүмөн шек санабаңыз. Анан деги сиздин ажар

бардык учурда кимдин алдында болбосун сизге кепил болоор ажайып нерсе. Сиздей келишкен кыз бирөөдөн алданып калып, ошол бойдон салбар болуп калат экен дегенге мен ишенбейм. Сиз бирөө азгырып таштап кетчү кызга окшобойсуз. Менин оюмду билгиңиз келсе, ал мындай. Эгерде сизди башка менен алмаштырып, бейопалык кылайын деген менде ой болсо жүрөгүмө миң жолу канжар урууга даярмын деп ант беремин.

Шарлотта. Жараткан-ай! Чын айтып атасызбы же жалганбы, бирок ишенбей коюуга да болбойт экен.

Дон Жуан. Эгерде сиз мага ишенсеңиз анда сиз мага так кесе жооп бериңиз. Мына мен сизге мурунку эле сунушум менен дагы бир жолу кайрылам. Сиз аны кабыл алдыңызбы? Мага эрге чыгууга маакулсузбу?

Шарлотта. Ооба, таяжем маакул болсо эле чыгайын.

Дон Жуан. Шарлотта, ырас өзүңүз маакул болгондон соң убаданы кол алышып бекемдейли!

Шарлотта. Бир жери, мырза, мен сизден өтүнөм, мени кийин алдап кетпеңиз. Ал сизге кечирилгиз күнөө болор. Мени болсо өзүңүз көрүп турасыз, ишенчээк жанмын.

Дон Жуан. Эмне-эмне? Сиз дагеле алдап кетет деп мага ишенбей турасызбы? Каалайсызбы, мен азыр карганайын? О, Теңир мени азыр...

Шарлотта. Жараткан-ай, кой эми, карганбаңызчы! Ишенем сизге, жөн эле оозумдан чыгып кетти.

Дон Жуан. Сиздин көнгөнүңүз ырас болсо анда бир өөп коюңуз!

Шарлотта. Мырза-и-ий, бай болгур, баш кошкон күнгө дейре чыдай туруңузчу! Ошондон соң каалашыңызча өөп берейин.

Дон Жуан. Анда асылкеч Шарлотта, сизде кандай каалоо болсо менде да ошондой каалоо бар. Колуңузду бери сунуңуз, ырайым этиңиз, суктанганымды анык билдирүү үчүн миң ирээт өөп чыгайын...

III КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель, Пьеро, Шарлотта.

Пьеро. (Шарлоттанын колун өөп аткан Дон Жуанды түртүп жиберет). Эй-эй, мырза! Бул кызга жолобоңуз! Тим эле эт жүрөгүңүз элжиреп жабышып калыпсыз да. Өпкөңүзгө суук тийгизип аласыз.

Дон Жуан. (Пьерону одоно түртүп). Мобул каяктагы бети жок?

Пьерро. (Дон Жуан менен Шарлоттанын ортосуна тура калып). Ары барыңыз деп атам. Биз сүйлөшүп жүргөн кызга катылбаңыз!

Дон Жуан. (Пьерону кайра да түртүп жиберип). Бул эмне мынча бакылдайт, ыя?

Пьеро. Бу азезилди кара, ушинтип да киши түртөбү?

Шарлотта. (Пьерону колтуктай ары жетелейт). Пьеро, кармашпа аны менен!

Пьеро. Эмнеге – кармашпа? Буга тарттырып ийчү мен эмес.

Дон Жуан. Тигини!

Пьеро. Шайтан алгыр! Мырза болсоңуз эле биздин каратып туруп катындарыбыз менен ойнош болом дейсиз го? Жогуңуз, барып, өз бийкечтериңиздин башын айлантиңыз.

Дон Жуан. Эмне?

Пьеро. Эч нерсе.

Дон Жуан жаактан ары тартып ийет.

Пьеро. Эмнеге урасыз, шайтан алгырдыкы!

Дон Жуан дагы тартып жиберет.

Пьеро. Какый!

Дон Жуан дагы тартып жиберет.

Пьеро. Катыгүнай!

Дон Жуан кайра да тартып ийет.

Пьеро. Шайтан жара тарткыр! Шайтан талап калгыр! Киши урганыңыз – ырайымсыздык. Сууга чөгүп өлөрдө куткарганым үчүн айтчу ракматыңыз ушубу.

Шарлотта. Пьеро, урушпа эми!

Пьеро. Жок, урушамын, сен эмнеге бу шүмшүккө бөйпөлөктөшкө уруксат бересиң. Эмнеге?

Шарлотта. И-ий, Пьеро, бул жерде сен ойлоп тургандай иш эмес, башкача! Мырза мага үйлөнгөнү жатат. Акырын, болду эми, кечке эле буркан-шаркан түшө бербечи.

Пьеро. Ушундай де? Тигини кара! Сен мага эрге чыгам деп убада бербедиң беле.

Шарлотта. Эмне балаа болуп кетиптир эми? Пьеро, сен мени чындап сүйсөң мени ак сөөк айым болот турбайбы деп

кайра сүйүнбөйсүңбү.

Пьеро. Жо-ок, бул жарабаган кеп! Сен башкага эрге чыккандан көрө өлүп калганың жакшы.

Шарлотта. Болду, Пьеро, болдучу эми, күйбөчү. Ак сөөк айым болсом сага деле пайда. Май, быштагынды алып барып сатып турасың.

Пьеро. Өлүп баратсам да май сатканы буларга барбайм. Эки эсе кымбат акы төлөсө да барбайм. Тигил ширин сөзү менен жүрөгүңдү жибиткен тура. Аттиң ай! Мурда билгенде бул сууга чөгүп баратканда кайыктын калагы менен баштан ары тартып ийип келе бербейт белем.

Дон Жуан. (Пьерону урганы чукулдап). И? Эмне дедиң?

Пьеро. (Шарлоттанын артына жашынып). Шайтан алып кетсин! Мен эч кимден коркпойм.

Дон Жуан. (ызырынып). Азыр, сени элеби!

Пьеро. (ойт берип Шарлоттанын ары жагына өтөт). Мындайдын далайын көргөнбүз!

Дон Жуан. Тигини-и!

Сганарель. Мырза-э-эй, коюңузчу эми бечараны бүжүрөтпөй! Буга кол көтөргөнүңүз күнөө. (ортого тура калып, Пьерого). Эй, байкуш, болду. Менин тилимди алып, башка сөз айтпай, ушунчаңда ары кет.

Пьеро. (Дон Жуандын маңдайына боюн түзөп теке маңдай тура калып). Мен буга айта турган дагы кыйла кебим бар.

Дон Жуан. Жазаңды азыр колуңа берем!

(Пьеро буйтап кеткенде Дон Жуандын алаканы

Сганарелдин жаагына барып шак дей түшөт).

Сганарель. (Пьерону жектеп). Митаам десе!

Дон Жуан. (Сганарелге). Болушканыңдын акысы ушу. Киши көңүлүн калтыргысы келбеген табаары ушул.

Пьеро. Барып, эрге качканы атат деп мунун таяжесине айтайын. (Чыгып кетет).

IV КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Шарлотта, Сганарель.

Дон Жуан. (Шарлоттага). Ошентип, мен бирткеден кийин жанда жок бактылуу адам боломун. Ал бактымды айырбаштаар дүйнөдө эч нерсе жок. Сиз менин колуктум болгондо канчалаган ыракаттуу мүнөттөр мени күтүп турат...

V КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Матюрина, Шарлотта, Сганарель

Сганарель. (Матюринаны көрө коюп). Ай-ай-ай!

Матюрина. (Дон Жуанга). Мырза! Сиз эмне Шарлотта менен шыбырашып атасыз? Аны менен да ашыктык туурасында сүйлөшүп атасызбы?

Дон Жуан. (Матюринага шыбырайт). Жок. Кайра ал өзү мага колукту кылып албайсызбы дейт. Мен ага сүйлөшкөн кызым бар

десем, ким дегенин – сиз дедим.

Шарлотта. (Дон Жуанга). Сизде Матюринанын эмне жумушу бар экен?

Дон Жуан. (Шарлоттага шыбырап). Кызганып атат. Сизге күйөөгө чыгууга даярмын дейт. Мен сүйгөн кызым бар деп сизди атадым.

Матюрина. Бул эмне дегениң? Эй, Шарлотта?

Дон Жуан. (Матюринага шыбырап). Ал кишинин кебин уга турган эмес. Оюнда азыр мындан бөлөк эч нерсе жок.

Шарлотта. Алдагы эмне деген жорук? Матюрина?

Дон Жуан. (Шарлоттага). Аны менен кайым айтыштан натыйжа чыкпайт. Бул бир сандырак. Бир пикирге келише албайсыз.

Матюрина. Ошондой экен да...

Дон Жуан. (Матюринага). Бээ десеңиз төө деп түшүнөт.

Шарлотта. Мен ага мындай дейин дедим эле...

Дон Жуан. (Шарлоттага). Ал өжөрдүн өжөрү. Баарыбир укпайт.

Матюрина. Ошентсе да...

Дон Жуан. (Матюринага). Эч нерсе айтпаңыз. Аны жин даарып кеткен.

Шарлотта. Мен ойлойм...

Дон Жуан. (Шарлоттага). Ага катылбаңыз. Акылы ордунда эместей.

Матюрина. Жо-жок, мен аны менен өзүм сүйлөшөм.

Шарлотта. Анын оюнда эмне бар экенин билгиим келет.

Матюрина. Кандайча болуп ушинтти?

Дон Жуан. (Матюринага). Мелдешип коелу, ал мени аламын деди деп мактанат.

Шарлотта. Мен...

Дон Жуан. (Шарлоттага). Алдын ала айтып коеюн, ал баш кошолу деген деп мени жамандайт.

Матюрина. Ай, Шарлотта! Бирөөнүн энчисин алдап тартып кеткен жакшы эмес.

Шарлотта. Матюрина, мырзанын мени менен сүйлөшкөнүн көрө албай, кысканганың жакшы эмес!

Матюрина. Мырза алгач мени менен жолуккан.

Шарлотта. Сени менен мырза биринчи жолукса, мени менен экинчи жолукту анан мага үйлөнөм деди.

Дон Жуан. (Матюринага). Айттым эле го?

Матюрина. (Шарлоттага). Кечирет экенсиз – мырза сага эмес, мага үйлөнгөнү жатат.

Дон Жуан. (Шарлоттага). Айтканым келдиби?

Шарлотта. Байболгур, муну өңгөгө айтсаң да мага айтпа, мырза мага үйлөнөт.

Матюрина. Башымды айлантпа. Дагы бир жолу айтамын – мага үйлөнөт.

Шарлотта. Мына жанымда турат, эгерде мен жалган айтсам өзү бышыктасын.

Матюрина. Өзү мында турат – мен да жалган айтсам, жалган десин.

Шарлотта. Мырза, сиз муну алам деп убада бердиңиз беле?

Дон Жуан. (Шарлоттага). Мени мазактайын дедиңизби!
Матюрина. Мырза, баш кошом деп тигиге кеп бергениңиз чынбы?

Дон Жуан. (Матюринага). Ушул ой кантип сиздин башыңызга келди?

Шарлотта. Көрдүңбү, мына чын деп айтты.

Дон Жуан. (Шарлоттага). Мейли эми ал эмне десе ошо десин.

Матюрина. Кийин мага күбө болосуң, ал менин айтканымды туура деди.

Дон Жуан. (Матюринага). Оозуна келгенин оттосунчу, эч нерсе дебеңиз.

Шарлотта. Жо-жок, чын-төгүнүн толук билишим керек.

Матюрина. Биротоло ачышкан жакшы.

Шарлотта. Ырас айтасың, Матюрина, мырза сенин желиңди саал чыгарып коюшун каалаймын.

Матюрина. А мен болсо, Шарлотта, мырза сени тумшуктан ары бир койсо дейм.

Шарлотта. Бай болгур, мырза, биздин талашты чечип бериңизчи.

Матюрина. Мырза, калыс сөзүңүздү айтып, чырды басыңызчы.

Шарлотта. (Матюринага). Азыр көрө жатабыз.

Матюрина. (Шарлоттага). Азыр көргүлүктү сен көрөсүң.

Шарлотта. (Дон Жуанга). Болуңуз эми, айтыңыз!

Матюрина. (Дон Жуанга). Кана, сүйлөңүз!

Дон Жуан. Мен силерге эмне демекчимин! Мени экөөң тең аламын деп убада берди дейсиңер. Мунун чын же төгүнү ар бириңерге маалим. Андай болгондон кийин мен эмнеге дагы кайталап түшүндүрүп чыгышым керек? Мен чындап убада берген бийкечке ошол жолку айткан сөзүм аздык кылабы? Күнүлөп аткан бийкеч кебине ардангандын ордуна кайра каткырып күлбөйбү. Ал үчүн мен кебимде турсам болду да. Акыры бир баш кошобуз. Кепти канча кайталба анын натыйжасы бир. Аракет жазаган киши берекет табат. Сөздөн ишке өтүп жашаган жакшы. Силерге айтаар калыс кебим ушул. Ал эми убакыт жетип үйлөнүү мүнөтү келгенде кимиң жүрөгүмдө турдуң ошондо билесиңер. (Матюринага). Ою онго бөлүнүп жатсын. (Шарлоттага). Санаасы санга бөлүнсүн. (Матюринага). Сизди эңсейм дайыма. (Шарлоттага). Башотум менен сиздикимин. (Матюринага). Сизди көргөндө аял заты көзгө сүйкүмсүз. (Шарлоттага). Сизден кийин бир да бийкечти карагым келбей калат. (Добушун өйдө чыгарып). Бир тезинен буйрук берип кое турган ишим бар, мен ал жакка барайын, бирок чай кайнамага жетпей кайра жаныңарда болом.

VI КӨРҮНҮШ

Шарлотта, Матюрина, Сганарель

Шарлотта. (Матюринага). Ал мени чындап жактырат.

Матюрина. (Шарлоттага). Ал мага үйлөнөт.

Сганарель. (экөөн токтотуп). О-олда бечара кыздар - ай!

Энөөлүгүңөр ичимди оорутат. Кыйноо торуна өзүңөр барып чалынып тамам болгону атканыңарды көрүп боорум ооруйт. Экөөңө тең айтаарым: анын тилин албагыла. Эч жакка жылбай үйүңөрдө калып жашай бергиле.

VII КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Шарлотта, Матюрина, Сганарель

Дон Жуан. (сахнанын төрүнөн бурула сүйлөп). Сганарель эмне кетпей мында жүрөт?

Сганарель. Менин кожоюnum – жеткен куу киши. Анын башында бир гана ой бар – эптеп эле сиздерди азгырып туруп таштап кетүү. Канча кыздын убалына калды! Ал, мен ургаачы дегендин баарына үйлөнсөм дейт... (Дон Жуанды байкап калып). Бирок муну калп деш керек. Эгерде кимдир бирөө сиздерге ушундай десе ишенбегиле. Менин кожоюnum көрүнгөн эле ургаачыга үйлөнө бербейт. Алдамчы да эмес. Силерди азгырайын деген анда жаман ой жок, ал өмүрү киши алдап көргөн жан эмес... Баса, ал келатат. Жообун анын өз оозунан уккула.

Дон Жуан. (Сганарелге ишенбей). И-и-и!

Сганарель. Мырза! Эл оозунда элек жок, бирөө сизди жамандаса анда калпычы деп ошол ушак айткан кишинин өзүн айткыла деп бул кыздарга кеңеш бердим.

Дон Жуан. Сганарель!

Сганарель. (Шарлотта менен Матюринага). Айттым го, кожоюну абдан нарктуу киши, буга мен кепил болом.

Дон Жуан. И-и!

Сганарель. Ага асылышкан жаңкы митаамдар...

VIII КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Шарлотта, Матюрина, Сганарель. Ла Рапе.

Ла Рапе. (ары жактан келип Дон Жуанга шыбырайт). Мырза, мен сизге бир эскертме менен келдим. Сиз үчүн бул жерде калуу коркунучтуу болуп калды.

Дон Жуан. Эмнеге?

Ла Рапе. Сизди он эки атчан издеп жүрөт. Саалдан соң бул жерге келишет. Сизди кантип табышканын билбейм, мага бул туурасында ушул жердик дыйкан айтты. Алар сураштырып сиздин өңү түсүңүздү күзгүдөн көргөндөй тартып беришиптир. Эрттерээк бул жерден чыгып кеткениңиз оң.

IX КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Шарлотта, Матюрина, Сганарель.

Дон Жуан. (Шарлотта менен Матюринага). Капилеттен жолго аттанышым керек болуп атат. Бирок менин өтүнүчүм унутулбасын. Мен туурасында бул айылга эртең кеч бешимге

жетпей кабар келет.

X КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель.

Дон Жуан. Күчүбүз жетпейт. Мени сойлотуу үчүн аттанган карасанатайлар мизин кайтарыш үчүн бир амал табыш керек. Сганарель менин кийимди сен кий, а мен...

Сганарель. Жок, мырза, мен сизге баш ийип урматтоочу кулуңузмун! Бирок мен мындай тобокелдикке бара албайм. Сиз экен деп баарыдан мурда мени торойто чабышат...

Дон Жуан. Бол! Мен сага кайра урмат көргөзүп атпаймбы. Мырзасы үчүн өлүмгө барган малайдан бактылуу малай жок.

Сганарель. Ушундай сый көргөзгөнүңүз үчүн алкыш. (Жангыз калып.) Тенирим! Чындап эле мен өлө турган мөөнөт келсе, анда жанымды башка бирөө үчүн алышыңызды өтүнөм!

Үчүнчү көшөгө

КАЛЫҢ ТОКОЙ АРАСЫ

I КӨРҮНҮШ

Дон Жуан элеттикче кийинген, Сганарель ак халатчан.

Сганарель. Мырза, менин кеңешим туура болуптур, байкадыңыз дейм. Сиз сунуш кылган кийимдер билгизип коймок. А бу киймибизден бизди эч ким тааныбайт.

Дон Жуан. Сенин түрүң оңоло түштү. Кайдан тапканыңды билбейм мындай балпайган кийимчендигиңди көрө элек элем.

Сганарель. Кайдан? Бул доктурдун халаты күрөөгө коюлган буюм экен, акысына кыйла акча төлөдүм. Канткен менен, мырза, ак халат баркыма барк кошту. Алдымдан чыккан кыйла киши ийилип салам берип, мени билимдүү киши көрүп, аны-муну сурап атышат.

Дон Жуан. Эмненлерди?

Сганарель. Келе жатсам ушул жерлик беш-алты киши дагы бир аял жолумду тороп, ар түр дарт баянын сурашты.

Дон Жуан. А сен аларга буга калганда жокмун дедиң?

Сганарель. Антпей кайра ак халатымдын баркын коргоого өттүм. Мен алар атаган дарттар туурасында узун кепке кирип, артынан дары жазып, колдоруна карматтым.

Дон Жуан. Кандай дарыларды жаздың?

Сганарель. Кудай алдында турамын, мырза, башыма келген эле дарыны жаза бердим. Туура ката экенине деле карабай рецепт толтуруп карматып аттым. Сыркоодон айыктым деп келген, жок дегенде, мага бирөө келсе өтө кызык болор эле!

Дон Жуан. Эмнеге сакайышпайт? Доктур көргөн сый-урматты сен да көр. Дартка кабылган кишинин дарылоо доктур

көрсөткөн паана деле, сен көрсөткөн жардамдан артып түшпөйт. Алардын колунан келери – ооруган кишиге аны-муну айтып кыйшалактап анын башын айлантуу. Оорудан айыккан адам бакытка батып, доктурду алкайт. Ошону менен доктурдун атын чыгарат, аны даңктайт. Сыркоологон адам сен жазып берген дарынын дабаасынан эмес табыят берген күч-кубат, ар кыл шарттан улам сакайып кетет. Ошон үчүн сенин деле доктур кошкон салымга энчилеш болууга акың бар.

Сганарель. Мырза, сиз кудайдын жардамы медицинада болбойт дейт турбайсызбы?

Дон Жуан. Медицина – адам баласынын эң улуу жанылыштыктарынын бири.

Сганарель. Сиз чындап эле ич өткөзчү александр жалбырагына, ышкын түпкө же киши куздурчу шарапка ишенбейсизби?

Дон Жуан. Эмне себептен аларга мен ишенишим керек?

Сганарель. Бутпараска ишенген кишиге окшоп кетесиз. Кийинки учурда киши куздурчу шарап канчалаган жаңжал салып атат. Анын укмуштуулугун көргөндө мурда шек санап жургөндөр да анын күчүнө ишене башташты. Мен үч апта мурда анын кандай дартка даба болгонун өз көзүм менен көрдүм.

Дон Жуан. Кана, эмне деген дарт эле?

Сганарель. Бир киши өлүм алдында, коркутуп, алты күн төшөктө жатат. Доктур жазып бербеген дарынын биринен да паана болбойт. Айла түгөнгөндө ага киши кустурчу шарап жазып берет.

Дон Жуан. Ал шарапты ичип туруп сакайып кетет?

Сганарель. Жок, кайра мерт кетет.

Дон Жуан. Таасири укмуш экен го!

Сганарель. Ошону айтпайсызбы. Алты күн өлө албай жаткан кишинин мүрт кеткенин айтпайсызбы. Чыныгы уу деп мына ушуну айтыш керек, мырза.

Дон Жуан. Туура айтасың.

Сганарель. Эми медицинаны мындай коёлу. Сиз баарыбир ага ишенбейсиз. Бул халатты кийгенден соң мээме мээ кошулгандай болду, сиз менен мен бир нерсе туурасында аңгемелешсем дейм. Сиз кеп талашууга уруксат бересиз, бирок жемелегенди жактырбайсыз.

Дон Жуан. Анан?

Сганарель. Мен сиздин оюңузду чегип көрүүнү ылайык таптым. Сиз таптакыр эле Теңириме ишенбейсизби?

Дон Жуан. Муну жайына коелу.

Сганарель. Демек, ишенбейсиз. А тозокочу?

Дон Жуан. Э-э!

Сганарель. Буга да деңиз. Азезилге ишенесизби, эч болбо дегенде?

Дон Жуан. И, анан.

Сганарель. Буга дагы, демек, анча эмес. А келечекте жашоого ишенесизби?

Дон Жуан. О-хо-хо!

Сганарель. Сизди оң жолго салууну колго албас элем. Ошондой болсо да «кара кечилдик⁹» оюңузга кеткенби?

Дон Жуан. Келесоолонгон кебиңди токтот!

Сганарель. Жок, муну акырына чеин айтышым керек. «Кара кечилден» арткан так эч нерсе жоктур бул жерден мени жалган дешсе дарга асышсын, ага даярмын. Дегинкиси бир нерсеге ишенишиңиз керек, эмнеге ишенесиз?

Дон Жуан. Мен эмнеге ишенем?

Сганарель. И-и.

Дон Жуан. Мен, Сганарель, эки жерде эки төрт, эки жерде төрт – сегизге ишенем.

Сганарель. Демек, сиздин дин – арифметика турбайбы. Дин мыкты болсо ага таат кылгандар жобосу мыкты! Адам баласынын башына кандай сандырак ой келбейт. Канча көп окуп билимге сугарылган киши ошончо дөөперес чалыш тартып калат экен! Мен, мына көрүп турасыз, кудайга шүгүр, сиз сыяктуу окуган-эткен жокмун. Мен тигиге-буга окутканмын деп мактанар кишим жок. Бирок менин акыл сөрөйүм жана өзүмдүн кымындай жүйөлүү ой жүгүртүүм менен кат тааныгандарга караганда алда канча нерсени ылгап биле аламын. Мен азыр көзүм көрүп турган дүйнө, куду козукарын сыңары бир түн ичинде өнүп чыга калган жок да. Мобу дарактарды, мобул зоока менен жерди, төбөбүздө асманды ким жазады деп сизден суроого ырайым этиңиз? Же булар өзүнөн өзү жаралып калган дейсизби? Маселен, сизди алалы. Сиздин бул дүйнөгө келишиңиз үчүн сиздин апакеңиз сиздин атакеңизден боозушу абзел эмес беле? Же адамдын тулку боюн түзгөн чийелешкен машинени алалы. Алардын баары бири бирине ыгы менен кынтыксыз кыналганын көрүп кантип таң

калбоо мүмкүн? Нервдери, сөөктөрү, күрөө тамыр, артерия, же берки... өпкө, жүрөк, боор дагы башкаларын алалы... Кудайым-ай, сиз эмнеге мени токтопойсуз? Мен кебимди кагуу жеп турмайын түзүктөп улай албайм. Сиз атайылап унчукпай туруп алып мени кечке какшатып кыйдылык кылып атасыз.

Дон Жуан. Сөзүң бүтсүн деп күтүп аттым.

Сганарель. Менин айтайын дегеним мындай. Сиз ишениңиз же ишенбеңиз, адам баласында бир кадыресе нерсе бар – анын сырын кандай акылдуу илимпоз болбосун түшүндүрүп бере албас. Мына мен бул жерде тикемен тик турамын, башымын ичинде акылым бир эле учурда жүздөгөн ар түр нерселер туурасында мени ойлотуп атат. Ошол эле учурда акылым тулку боюма да буйрук берип атат. Алакан чапкым келсин дейли, башымды көтөрүп, асманды карагым келсин дейли, бутумду оң жакка, сол жакка, алдыга, артка шилтегим келсин дейли ушунун баары бүт акылымдын буйругу менен болуп атат. Ушунун өзү таң каларлык эмеспи?.. (Бурулам деп кулап кетет).

Дон Жуан. Сенин обу жок ой толгооң мурдуңду жарып салды.

Сганарель. Азезил, эй! Сиз менен бул жерде узун кепке киргеним арзырлык болгон экен! Эмнеге ишенсеңиз ошого ишениңиз, акыры түбөлүк азап тартууга соттолосузбу жокпу мага баарыбир. Ушундай эмеспи?

Дон Жуан. Биз аңгемеге берилип, бараткан жагыбыздан адашкан сыяктанабыз. Тетиги жолоочуну бери чакыр. Жол сурайлы.

II КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель, дубана.

Сганарель. Ай, киши! Ай, тууган! Ай, жолдош! Эки ооз сөз бар, токточу. Айтчы бай болгур, калаага кайсы жол менен барса болот?

Дубана. Мырзалар, сиздер азыр бара жаткан жагыңардан бурулбай эле кете бергиле. Анан токой түгөнөт ошондо оңго бурулгула. Бирок эсиңерге алгыла, жакындан бери бу токойдо каракчылар тобу пайда булду – байкабасаңар болбойт.

Дон Жуан. Достум, мен сага абдан ыразы болгондугумду билдирем, чын дилимден алкыш айтам.

Дубана. Мырза, балким, сиз маа кайыр бере кетээрсиз?

Дон Жуан. Муну кара! Сенин берген кеңешиң, пайда табыш үчүн жазалат экен да.

Дубана. Мырза, мен жакыр адаммын. Шул токойдун ичинде он жыл жашайм. Теңирге сизди сакта деп дуба кылып суранып жүрөйүн, садага бериңиз.

Дон Жуан. Сен бирөөгө аначы болгонду коюп Теңириңен үстүңө түзүгүрөөк кийим сурап ал.

Сганарель. Кайрымдуу адам, сен менин кожоюнумдун ким экенин билбейсиң. Ал эки жерде эки төрт, эки жерде төрт – сегиз экендигинен башкага ишенбеген киши.

Дон Жуан. Сен бул токойдо эмне менен күндү кечкиртесиң?

Дубана. Күндү мен мага садага берип өткөн кишилердин аманчылыгын тилеп кудайга сыйынып кечкиртемин.

Дон Жуан. Анда сен эч нерсеге муктаж болбой жашайт турбайсыңбы.

Дубана. Аттиң ай деңизчи мырза, бирок мен абдан жакырмын.

Дон Жуан. Муну кара! Эртеден кечке кудайга сыйынгандан башканы билбеген кишинин кантип кем-керчи болот.

Дубана. Ак сөзүм мырза, кээде бир сындырым наным жок калам.

Дон Жуан. Кызык жери мына ушунда! Канча ынтаа коюп сыйынба баарыбир Теңир сага күргүчтөтө жардам бербейт. Ушундай эмеспи? Мен сага азыр луидор¹⁰ алтын акча беремин. Бирок сен элден мурда кудайга тил тийгизесиң.

Дубана. Оозуңуздан айлансын, мырза. Менин ушундай күнөөгө батышымды кантип дитиңиз барып каалайсыз?

Дон Жуан. Эрк өзүңдүкү. Каалайт экенсиң – алтын сеники, каалабайт экенсиң – алтын меники. Бери кара, мына көрдүңбү. Кудайга акарат кылсаң бул акча сеники болот. Кана, айт акаратыңды!

Дубана. Мырза!

Дон Жуан. Бул акчаны менден алуунун башка жолу жок.

Сганарель. Бир жолу сөгүп койсо эч нерсе болбойт го! Сөгүп кое бербейсиңби.

Дон Жуан. Мына, сага деген алтын. Бир гана жери кудайга тил тийгизесиң.

Дубана. Жок мырза, андан көрө ачкадан өлгөнүм өйдө.

Дон Жуан. Ме, карма. Акчаны сага адамгерчилигиң үчүн беремин... Капырай, тетиги эмне! Жангыз кишиге үчөө кол салды! Жекелеп атышат. Бул эмне деген шермендечилик? Мен мындай жорукка кайдигер карап тура албайм. (шпагасын кынынан сууруп, качырып жөнөйт).

III КӨРҮНҮШ

Сганарель жангыз.

Сганарель. Менин кожоюnum урушарга жоону өзү табат. Канткен менен жардамга учурунда барган экен. Экөөлөп жибершти. Каракчылар дыркырап качып кетишти.

IV КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель, Дон Карлос (сахнанын төрүндө)

Дон Карлос. (шпагасын кынына катып атып). Бул жерден өткөндөрдү тоноп көнгөн каракчылардын мизинин кайтышы сиздин өз маалында мага жардамга келишиңизден натыйжасы болду. Ырайымдуу мырза, айкөлдүк кылып мага жардам бергендигиңиз үчүн чексиз ыраазычылык билдирүүгө уруксат этиңиз жана...

Дон Жуан. Кайрымдуу мырза, менин ордумда сиз болгондо

сиз деле ушуну жазамаксыз. Ошол сиз жазачу иштен бөлөк мен эч нерсе жазаганым жок. Бул өңдөнгөн кагылыштарда ар кимдин өз кызыкчылыгы болот. Тигил шүмшүктөр жангыз сизди жекелеп шермендечилик кылып атканда аны көрүп туруп жардамга келбесем анда мен ошол шүмшүктөр тарабын жактаган болоор элем. Бирок эмне себептен улам сиз алардын колуна түшүп калдыңыз?

Дон Карлос. Иним менен кошо демейде бизди коштоп жүрчү жөкөрлөр астыга бастырып кетишип, мен артта жай бастырып келатып башка чыйырга түшүп кетипмин. Аларды табам менен шашып келатканда бул шүмшүктөр алдымды тороп калышты. Элден мурда атымды атып салышты. Атымын артынан мени да набыт кылганы калганда сиз келип жаным аман калды.

Дон Жуан. Калаа тарапка бараттыңыз беле?

Дон Карлось. Ооба, бирок мага шаарга кирүүгө болбойт. Биз иним экөбүз шаарга чукул сагалап жүрөбүз. Бир өкүнүчтүү окуядан улам, атыбызга шек келгенге байланыштуу четте жүрүүгө мажбурбуз. Ошол кордуктан улам биздин ар – намысыбызды тебейлеген жаманды жок кылып, атыбызды актайлы деп чыктык. Ушул катаал адат курмандыгы бололу деп иним экөбүз бул токой арасында жүрөбүз. Менимче, ак сөөктүн ар-намысын коргоо адаты убайым жедирээр иш. Ак сөөктүн аяр нары ниети ак, тарбыя көргөндүгү анын коопсуздугу менен жыргалчылыгын коргоп бере албайт. Ал карманган ар-намысынын кулу болуп жашоо аны бузукуларга көз каранды кылып салууда. Абийирдүү кишинин арына тийүү жолу менен

аны асынып өлүүгө чейин алып барып аткан жорукту болбогон эле, бир сайда саны жок, шерменде жазап атат. Ал кесирдене кемсинтип ак сөөктүн ага дейре жай баракат күн көрүп суу ичишине бүлүк салып атат. Бул жерде көңүл жылый турган ийгилик азырынча жок ал бүлүнүүнү гана алып келип атат. Ага жаныңды же бери дегенде эле, бүтүндөй мүлкүңдү берип гана кутуласың. Мага ак сөөктөрдүн көздүн карегиндей сактап, ал үчүн жанын аябаган, малын аябаган салты ушунусу менен убайым жегизип атат.

Дон Жуан. Канткен менен күч биз тарапта. Алангазарлык менен шагыбызды сындыргандарды өздөрүн так ошондой коркунучка дуушар кылабыз. Бирок, орунсуз суроо узатып аткандыгым үчүн кечирим сурайм, сиздердин башыңыздарга түшкөн эмне деген анчалык катуу окуя?

Дон Карлос. Ал кордукту эми жашырып жабууга болбой калды, айта берейин. Кордук башка түшкөндөн кийин жалдырап олтура бербей, кара санатайды таап таман астында калган арнамысыбызды коргоп, шүмшүктү таап, андан өч алууну туура көрүп сапарга аттандык. Кайрымдуу мырза, сизге жашырбай айтайын, бизге кордук көргөзгөн шумпай карындашыбызды азгырып монастырдан ала качкан. Аны жазаган айыпкер Дон Жуан деген шумпай. Дон Луис Тенорионун жангыз уулу дешет. Бир нече күндөн бери аны издеп изине түшө албай келебиз. Бүгүн эртең менен ал бир малайы төрт-беш кишиси менен ушул жээкте жүрөт дешкенден улам бери бастырдык. Бирок кайда житип кеткени белгисиз.

Дон Жуан. Мырза, Дон Жуан шумпайды сиз мурда көрдүңүз беле?

Дон Карлос. Жок, мен аны көргөн эмесмин. Аны иним жакшы тааныйт. Ал жөнүндө кыйла ушак-айың айтышат, менин байкашымча, ал кишинин жашоосу бир жийиркеничтүү...

Дон Жуан. Мырза, аралжы болуп кебиңизди бузганым үчүн ырайым этиңиз. Мен ал кишинин жакшы санаалашы болом. Ошондуктан жакшы санаалашын жамандап атканда унчукпай угуп туруу мен үчүн, өзүңүз түшүнөрсүз, арамзалык болор эле.

Дон Карлось. Сизди жактырып турганымдан улам, мырза, болуптур, ал туурасында эч нерсе дебейин. Мени өлүмдөн коргоп калгандан кийин сиздин алдыңызда колуман келген, ушундай, азыноолак болсо да пайдам болсун, болуптур, сиз сыйлаган кишиңиз туурасында ооз ачпайын. Бирок сиз аны менен жакшы санаалаш болсоңуз да анын жоругун сиз жактыра койбойсуз деп ойлойм. Ошондой эле андан өч алганы биздин жортуулга аттанышыбыз да сизди таң калтырбайт деп ойлойм.

Дон Жуан. Мен кайра сиздерди бул кара мүшкүлдөн бошотушайын деп турамын. Ырас, мен Дон Жуандын досумун. Бул жагынан алганда мен аны жактачу кишимин. Бирок анын ак сөөктөр салтын бузуп ыза-кордук көргөзгөндүгү үчүн ал да тийешелүү жазасын алышы керек. Айыбын тартпай басып жүргөндүгүнө мен каршымын. Мен сизге убада берейин. Ага сиздер ыразы болуп күнөөсүнөн кечтик дегидей айып тарттырайын. Мен буга белсенип киришүү үчүн сизге сөз беремин.

Дон Карлось. Ушунчалык ыза кордукту баштан өткөрүп туруп анан ага биз ыразы болушубуз жетиштүүбү?

Дон Жуан. Сиздердин улуу урматыңыздар ыразы болгудай айып тарттырам. Кандайын кааласаңар ошондою болот. Мындан ары аны издеп бекер убара болбогула. Мен аны кармап силер айткан баландай жерге, бастандай күнү алып барам. Мен сиздердин алдыңыздарга Дон Жуанды кармап келүүгө милдеттенейин.

Дон Карлось. Мырза, бул сунуш жаманаттыга чактырып ыза болуп турган жүрөктөргө жакчу жылуу үмүт. Бирок мен сиздин эмелеки жакшылыгыңызды көрүп туруп сиздин досуңузга секундант¹¹ болушуңузду каалабас элем. Мен үчүн абдан оор болор.

Дон Жуан. Ал экөөбүз өтмө катар өткөн досторбуз, ошондуктан Дон Жуан чабышка чыкса мен да чабышка чыгуум шарт. Ошондуктан бул сөздү мен анын атынан айтып турамын. Ал сөзсүз келет, келип сиздер менен жолугат, мен аны өзүмдөй көргөнүмдөн улам айтып атам. Сиздерди ыразы кылат. Кана айтыңыз, ал качан, кайсы жерге келсин.

Дон Карлось. Тагдырым мага калганда боору таш! Сиздин алдыңызда мен каным менен милдеттүү болуп калдым, анан Дон Жуан сиздин досуңуз болуп калганын айтпайсызбы!

V КӨРҮНҮШ

Дон Алонсо, Дон Карлос, Дон Жуан, Сганарель

Дон Алонсо (жөкөрлөрүнө кайрылат, Дон Карлос менен Дон Жуанды көрө элек). Аттарды сугарып келгиле, мен биртке жөө басамын. (Беркилерди көрө коюп). О, Теңирим! Мен кимди көрүп турам! Ушундай деги болушу мүмкүнбү? О, байке! Сиз кимдин жанында турасыз? Билесизби, бул биз издеген канын суудай төкчү касыбыз!

Дон Карлос. Биздин касыбыз?

Дон Жуан. (шпагасынын кабын оңтойлуу коюп). Ооба, Дон Жуан – менмин. Силердин маңдайыңарда жангыз болсом да бул абал менин ким экенимди сиздерден жашырууга мажбур кылбайт.

Дон Алонсо. (шпагасын кынынан сууруп). Катывпоз эми сен өлүмдөн качып кутула албайсың!..

Сганарель качып ары жакка жашынат.

Дон Карлос. Боорум, токтой турчу! Мен мунун алдында каным менен милдеттүү болуп калдым. Бул болбогондо мени каракчылар союп кетишет эле. Жанымды алып калган ушул болду.

Дон Алонсо. Биздин мындан өч алуубуз үчүн анын эмнеге жолто болушу керек? Мунун колкабыш этиши арзыбаган нерсе. Байке, сиз айткан алкыш жетишерлик. Бул шүмшүктүн жардам этишин анын ар-намысыбызды кордоо менен теңөө күлкү келерлик нерсе. Ар-намыс өлүмдөн алда канча баалуу ошондуктан биздин өмүрдү сактап, бирок намысыбызды тебейлеген шумпай үчүн эч нерсе милдеттүү эмеспиз.

Дон Карлос. Боорум, ак сөөккө намысынан ажыроо өлүмдөн жогору аны мен жакшы түшүнөм. Ыза болуп кор болгондугумду бир жолу көрсөтүлгөн жардам үчүн айырбаштай албайм. Ошентсе да мунун алдында мен карыздармын. Ошону кайтарып берүүгө ырайым кыл. Жанымды сактап калгандыгы үчүн мойнумда калган карызымды буга төлөп берүүгө уруксат кыл. Биз ала турган өчтүн мөөнөтүн бир нече күнгө ары жылдыралы. Ага дейре көзү тирүү жүрө турсун, колунан келген жакшылыгын жазап ыракатка бата турсун.

Дон Алонсо. Жо-жок, байке, колубуздан чыгарып ийебиз, өч алалбай дагы кыйлага азап жейбиз. Теңирим бүгүн муну алдыбызга өзү айдап келди. Ушундан биз пайдаланышыбыз керек. Намысыбыз жерге тепселгенден кийин токтой туралы деп кылчактаганда болбойт. Бул жумушка көңүлүңүз тартпай, жипкирип турсаңыз ары баса туруңуз. Муну курмандыкка чалуу жумушун мага коюңуз, мен бат эле ары-бери кылам.

Дон Карлос. Боорум, сизден жалынып суранамын, кое туруңуз...

Дон Алонсо. Ооз ачпаңыз, бул катынпоз азыр ушул жерде мерт болушу керек.

Дон Карлос. Кайталаймын, боорум, ачууңузду мага бериңиз. Ушул мөөнөттө мунун өмүрүнүн кыйылышын мен каалабаймын. Теңирим алдында ант беремин, азыр буга кимде ким кол салса мен мунун өмүрүн коргоого аламын. Ал мени өлүмдөн алып калды – ушул анын калканчы болсун. Сиздин курал анын тенесин кыйратып кетерден мурда менин тенемди

талкалап өтсүн.

Дон Алонсо. Байке, бу эмне кылганыңыз! Душман тарапка өтөсүзбү? Иниңизге кылыч суурасызбы? Дон Жуанды көргөндө менин каным ташкындап жаалым келсе, сиздин сезимиңиз анын алдында мокой түшүптүр, бул кандай!

Дон Карлос. Боорум! Намыс үчүн аткаруучу милдетти ишке ашырарда катуу кетпейли. Ала турган өчтү биз жаалданбай, сиздей буркан-шаркан түшпөй ишке ашыралы. Биз өч алуубузду узартсак ал буга мурдагыдан күчтүү сокку болот. Анын мөөнөтүн узартсак биздин чечимдин адилет болгонун ырас болгон экен дейт.

Дон Алонсо. Байке бул жеткен оомалык, душман алдында апкааруу! Керт башынын ар-намысын коргоону сиз бир болбогон тантырак, эзели ишке ашпас милдет сөрөй менен алмаштырып атасыз!

Дон Карлос. Жок, асыл боорум, кабатыр болбоңуз. Кокус ката кетсе, аны оңдоп чыгуу колумдан келет. Биздин бүлөдөгү ар-намыс камкордугу менин мойнумда болсун. Дон Жуан! Сиз бизди кандай ыза кордукка дуушар кылганыңызды өзүңүз көрүп түшүнүп турасыз. Мунун жазасы кандай болушун да болжой бериңиз. Биз койгон талапты орундатчу бир гана жөнөкөй чара бар. Ошондой эле кан төгүп таба кануу жолу да бар. Кандай да болбосун, сиз бул жолдордун кайсынысын тандап албаңыз, сиз мага жанараакта Дон Жуандын сиздердин алдыңарда ыразы кылышына жетишем деп убада бердиңиз. Эсиңизде болсун, унутпаңыз, өтүнөмүн. Анан дагы эмики жолу жолукканда мен

өзүмдүн намысым үчүн гана карыздармын. Сиздин алдыңызда карыздан мен кутулдум.

Дон Жуан. Мен сизден эч нерсе талап кылган эмесмин, а берген убадам аткарылат.

Дон Карлос. Жүрү боорум кетели, мүнөттүк мээрманчылыгыбыз мойнубузда милдеттин каардуулугун пастатбайт. (Экөө чыгып кетет).

VI КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель

Дон Жуан. Эй, Сганарель!

Сганарель. (ары жактан чыгат) Эмне буйругунуз бар?

Дон Жуан. Митаам, кандай? Мага кол салып атышса дыр коюп качып бергениң кандай?

Сганарель. Мырза, кечириңиз. Мен анча деле алыс кеткеним жок. Ушу кийимди үстүмө илдим дегиче ич өтмөйүм башталат. Дары ичкенден катуу ичимди алат. Кабакка чуркатып атпайбы.

Дон Жуан. Уят-сыйыт деген сенде калбай калса керек! Коркконуңан ичиң өтүп кетти. Аны сен үстүңдө чапаныңа шылтоолоп, жашырып актансаң. Мени өлүмдөн алып калган киши ким экенин билесиңби?

Сганарель. Жогоңуз.

Дон Жуан. Эльвиранын байкесин билбейсиңби?

Сганарель. Байкеси...

Дон Жуан. Нарктуу киши экен. Мага калганда мамилеси жылуу болду, арабызда чыр болгону менин ичимди оорутту.

Сганарель. Ал чырды басуунун жолу опоңой.

Дон Жуан. Ырас айтасың, бирок Эльвирага болгон кумарым канып болгон. Дегеле бирөөгө үйлөнөм деп убада бергенди жактырбайм. Ашыктык жолунда колу жолум бош болгонду жактырам. Сен жакшы билесиң, мен эч качан жүрөгүмдүн кумарын бир бөлмө ичинде кармаганды жаман көрөм. Мен сага жыйырма жолу айттым: менин тубаса ынтаам бар. Жылт этип жанган ар бир сулуу үчүн өзүмдү садага чабууга даярмын. Менин жүрөгүм бирөө, бирок ал бардык сулууларга таандык. Алар жараланган жүрөгүмдү канча убакка кармай алса ошончо убак алардыкы. Токтой тур, тетиги, дарактар арасынан шыкаалаган кандай ажайып имарат?

Сганарель. Сиз көрө элек белеңиз?

Дон Жуан. Эсимде жок.

Сганарель. Коюңузчу! Ал күмбөз. Командордун күмбөзү. Сиз набыт кылганга дейре ал өзүнө деп ушул жерге салдырган экен.

Дон Жуан. Туура айтасың! Уктум эле, бирок ушул жерге салдырганын билбептирмин. Мыкты курулуптур деп макташат. Командордун статуясы укмуш дешет. Ичин көрүп чыккым келип турат.

Сганарель. Барбаңызчы, мырза.

Дон Жуан. Эмне үчүн?

Сганарель. Сиздин колдон набыт болгон кишинин бейитине барыш анын арбагын сыйлабагандык.

Дон Жуан. Мен кайра маркумга сый көргөзүп атпаймбы. Ал тарбыя көргөн киши болсо мени кайра урматтап кабылдоосу керек. Кана, башта ичине кирели.

Күмбөздүн ичи, төрүндө командордун статуясы.

Сганарель. Укмуштуудай кооз турбайбы! Эстеликти караңыз. Сонун экен! Мраммардын мыктысын табышыптыр. Колонналарын караңыз! Кооздугуна көз таят! Кандай дейсиз, мырза?

Дон Жуан. Көзү өткөн кишинин мынчалык катуу көйрөңдөнгөнүн жолуктура элек элем. Көзү тирүү кезинде жыргай албай жүргөн анан өлгөндөн кийин ага мунун эмне кереги бар. Эч кимге кереги жок ушул мени таң калтырат.

Сганарель. Командордун эстелиги деп ушуну айт.

Дон Жуан. Капырай, карачы! Римдик императордун кийими аябай жарашыптыр.

Сганарель. Мырза, караңыз тирүү кезиндей, тим эле азыр деле сүйлөп жиберчүдөй көрүнөт. Бизден көз албаганын караңыз. Жангыз болгондо эсим чыкмак экен. Менин оюмча, бизди көрүп турууну ал жактырбагандай.

Дон Жуан. Мен аны сыйлап атайы келсем анан мага ыразы болбошу кандай. Сурап көрчү, кечинде биздикине барып конок болуп кете алабы?

Сганарель. Менимче, ал конок болууга муктаж эмес.

Дон Жуан. Сура деп атам.

Сганарель. Тамаша кылбаңызчы! Статуя менен сүйлөшүш үчүн киши акылынан ажырашы керек.

Дон Жуан. Мен айткандан кийин сурабайсыңбы.

Сганарель. Эмне деген оюна келгенди жазатуу! Сеньор командор!.. (ичинен) Келесоолугум үчүн уяламын, бирок кожоюnum айт деп аткандан кийин аргам жок. (катуу) Сеньор командор! Менин мырзам, Дон Жуан, сурап атат. Аны ызаттап кечинде үйүнөн даам ооз тийип чыга аласызбы?

Статуя башын ийкейт.

Сганарель. Оме-е-й!

Дон Жуан. Капырай! Эмне болуп кетти? Тилиңди жутуп алдыңбу? Айт!

Сганарель. (статуяны туурап башын ийкейт) Эстелик...

Дон Жуан. Шумпай, айтасыңбы сен же?

Сганарель. Эстеликчи...

Дон Жуан. Азыр айт, өлтүрөм!

Сганарель. Бу эстелик мага жышаан берди.

Дон Жуан. Шайтан даарып кеткен, бекерпоз!

Сганарель. Айтып жатпаймбы, мага эстелик жышаан берди, кудай урсун. Жанына барып өзүңүз сүйлөшүп көрүңүзчү. Балким...

Дон Жуан. Бас, бери, шумпай. Сенин коркоктугунду көзүңө

көргөзөйүн. Менин үйүмөн кечки тамак ичип чыгууга мырза маакул бекен?

Бул жолу да статуя башын ийкейт.

Сганарель. Мына сизге моокум кануу! Мырза, эми эмне дейсиз?

Дон Жуан. Кеттик бул жерден.

Сганарель. (бурула айтып) Өз билгенибиздей жашайбыз деген ушулар, бир да нерсеге ишенишпейт.

Төртүнчү көшөгө

ДОН ЖУАН ТҮНӨГӨН САРАЙДЫН ИЧКИ ЖАСАЛГАСЫ

I КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель, Раготен

Дон Жуан. (Сганарелге). Болду, кечке эле коркконго кош көрүнөт боло бересиңби. Дубалга түшкөн көлөкөнүн кыймылдашы сага командор эстелигинин кыймылдашы болуп көрүндү. Тыштан кирген түтүн күмбөз ичин жакшы көргөзбөй атпадыбы.

Сганарель. Көргөндү көрбөдүм дедирбеңизчи! Эстелик чын эле башын ийкеди. Сиздин момундай бузукулук менен өмүр сүрүшүңүздү жактырбай, Теңирим каарын төктү. Ошонун жышааны. Ушундай белги менен сизге эскертүү берип атат. Сиздин оң жолго түшүүңүздү каалап, жаныңызды сактап калууга чакырып атат...

Дон Жуан. Угуп койгун! Сен мындан ары да маа акыл-насаат айтканыңды койбойт экенсиң көргүлүктү менден көрөсүң. Тыштан бирөөнү чакырып өгүздүн тарамышын таап келгенге жиберем. Андан камчы өрдүртүп туруп сени үч, төрт кишиге карматып коюп каруумдун жетишинче сабайм. Түшүндүңбү?

Сганарель. Түшүнбөгөндө мырза, абдан жакшы түшүндүм! Сиз дайыма бетке айтканды жакшы көрөсүз. Жашырып-жаппай түшүндүргөндү жакшы көрөсүз.

Дон Жуан. Болуптур, тамак ичели. Эй, бала! Отургучту бери кой.

II КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель, Ла Вьолет, Раготен.

Ла Вьолет. Мырза, эшикте чайкоочу соодагер Диманш мырза турат. Сизде эки ооз сөзүм бар дейт.

Сганарель. Биздин багыбызга ушул гана жетпей аткансып эми доочу келген тура! Алган карызыңарды төлөгүлө деп догурунат. Канча күтсөң ошончо күт деп мен киргизбей жатам.

Ла Вьолет. Мырза келе элек деп, мен андан мурда сарайга киргизбей турдум, бирок болбой эле көгөрүп, күтчүмүн деп көшөрүп туруп алды.

Сганарель. Күтө берсин, маа десе төөнүн куйругу жерге тийгенче күтсүн.

Дон Жуан. Жок, аны бери чакыр. Доочу келгенде жүктүн бурчуна жашырынуу – саясаттын жеткен жаманы. Ага бир неме кылып көөнүнө жагуу керек. Бир даана алтын акча өндүрүп албаса да бул босогодон көңүлү жайланып чыккыдай кылуу керек. Кана, чакыр бери.

III КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Диманш мырза, Сганарель, Ла Вьолет, Раготен.

Дон Жуан. И-и, Диманш мырза, куш келипсиз! Сизди көрүп турганыма абдан кубанычтуумун! Дароо эшик ачып, сизди ичке баштап кирбегендиги үчүн малайыма нааразы болдум. Менин үстүмө эч кимди кийирбегин деп буюргамын, бирок анын сизге тийешеси жок болуучу. Сиз үчүн менин үйүмүн эшиги качан келбеңиз дайыма ачык.

Диманш мырза. Ыразылыгымды билдиремин, мырза.

Дон Жуан. (Ла Вьолет менен Раготенге). Бекерчиликтен колу бошобогон көк мээлер десе, Диманш мырзаны оозгу үйдө кармаштын арты эмне менен аяктаарын мен силерге анан көргөзөмүн. Мындан ары кимдин ким экенин таанып жүргүдөй

кыламын силерге!

Диманш мырза. Эч нерсе эмес, мырза.

Дон Жуан. Бул эмне деген жорук! Мен үйдө олтурсам, Диманш мырзага – менин эң жакын досума, мени үйдө жок деп айтышканы кандай!

Диманш мырза. Ызаттаганыңыз үчүн кулдугум бар, мырза. Мен сизге атайын келдим...

Дон Жуан. Орундук! Диманш мырзага орундук бергиле, тез!

Диманш мырза. Убара болбоңуздар, мен туруп деле турам.

Дон Жуан. Жо, болбойт. Олтуруңуз, үйгө кирип да көчүк баспай чыгасызбы.

Диманш мырза. Жөн эле коюңуздарчы.

Дон Жуан. Мээси жок алдагыны кайра алып кет! Түзүгүрөөк орундук калбай калыппы!

Диманш мырза. Ырайым этиңиз ушуга эле, мырза, мен олтура берем...

Дон Жуан. Жо болбойт. Сиздин алдыңызда мен милдеттүүмүн. Ошондуктан сиз бери төргө чыгып, менин катарымда олтуруңуз.

Диманш мырза. Мырза...

Дон Жуан. Орун алыңыз, бай болгур!

Диманш мырза. Мырза, бекер убара болуп атасыздар, мен эки эле ооз сөз айтып чыкканы кирдим... Мен...

Дон Жуан. Төргө, бери өтүңүз эми!

Диманш мырза. Ушул жерден эле кайтам, мырза. Менин келип калганымын себеби...

Дон Жуан. Жо, эгер сиз төргө өтпөйт экенсиз мен сиз менен сүйлөшпөйм.

Диманш мырза. И-и мейли эми, сиз айткандай эле болсун, өтөйүн. Мен сизге...

Дон Жуан. Кара баскырдыкы десе, Диманш мырза, өңүңүзгө чыгып, оңолуп алыпсыз!

Диманш мырза. Кудайга шугур, ыракмат, мырза. Менин келип калганымын себеби...

Дон Жуан. Кубатыңыз толуп турганын айтыңыз. Бетиңиздин отунан кан таамп, көздөрүңүз жайнайт...

Диманш мырза. Мен айтайын дегеним...

Дон Жуан. Жубайыңыздын ал-ахвалы кандай, Диманш мырза?

Диманш мырза. Кудайга шугур, мырза, жаман эмес.

Дон Жуан. Асыл, киши!

Диманш мырза. Жылуу кебиңизге ыракмат, мырза. Менин келип калышымын себеби...

Дон Жуан. Кызыңыз Клодина чоңоюп атабы?

Диманш мырза. Абдан жакшы, чоңоюп атат.

Дон Жуан. Ушунча жароокер секелек! Мен ал кызыңызды өтө жакшы көрөм.

Диманш мырза. Ал үчүн чоң урмат, мырза. Мен сизге келгеним...

Дон Жуан. Кичи уулуруз дагы эле барабан кагып жүрөт?

Диманш мырза. Алигиче кагат, мырза. Мен...

Дон Жуан. Брюске кандегиңиз мурдагысындайле арсылдап

үрүп, үйгө киши жолотпой, жологонду багелектен алып жүрөт?

Диманш мырза. Абдан ажаан болуп кетти, мырза. Эмне кылаарыбызды билбей жүрөбүз.

Дон Жуан. Ит мышыгыңызга дейре сурамжылаганыма таң калбаңыз. Сиздин бүлөңүздө менин да түздөн-түз тийиштигим бар.

Димаш мырза. Мырза, менин үй-бүлөм тегиз сизге абдан ыразыбыз. Мен...

Дон Жуан. (колун сунуп). Колуңузду бери бериңизчи. Сиз менин жакшы санаалашымсыз, туурабы?

Диманш мырза. Сизге кызмат өтөөгө дайым даярмын, мырза.

Дон Жуан. Шайтан алгырдыкы-ай, мен сизди дайыма кыйбай турамын!

Диманш мырза. Мен үчүн ал өтө бийик урмат, мырза. Мен сизге келгенимдин...

Дон Жуан. Сиз эмне десеңиз мен ошону жазоого даярмын.

Диманш мырза. Сиз мага абдан кайрымдуусуз, мырза.

Дон Жуан. Ишенип коюңуз, бул жерде менде керт башым үчүн ийненин көзүнчө пайда табайын дымагы жок.

Диманш мырза. Чынын айтсам, мынчалык урмат-сыйга татыбаймын. Бирок, мырза...

Дон Жуан. Келиңиз, Диманш мырза, бештенбей эми мени менен кечки тамак ичип алып анан басыңыз. Кана эмесе?

Диманш мырза. Жо, мырза мен эртерээк үйгө кайтайын. Мен...

Дон Жуан. (өйдө боло) Ай, шам жагып келгиле, болгула! Диманш мырзаны иттен чыгаргыла! Төрт бешөөң колуңарга мынтык алып мырзаны үйүнө дейре узатып келгиел!

Диманш мырза. (өйдө боло) Убара болбоңуз, өзүм эле кетем, мырза. Бирок менин келгеним...

Сганарель отургучтары алып чыгып кетет.

Дон Жуан. Жок, болбойт. Узатып коюп кайра келишет. Сиз менин кымбат адамымсыз. Мен сиздин алдыңызда дагы да кызматыңызды кылууга даярмын. Анын үстүнө сизге карыздар да кишимин.

Диманш мырза. Мырза-ай...

Дон Жуан. Мен аны жашырбайм, кимге болбосун сизге карызмын деп айтып жүрөм.

Диманш мырза. Ошол карзыңызды...

Дон Жуан. Болуптур анда мен өзүм узатып келейин, маакулсузбу?

Диманш мырза. Коюңузчу мырза! Менин келишим, мырза...

Дон Жуан. Кана, бир кыса кучакташып алалычы. Мен чынында эле сизди кыйбай кетип дайыма аяп турам. Сиз эмне дебеңиз мен азыр, мына ушу жерден эч жакка кетпей туруп дароо аткарууга даярмын. (чыгып кетет).

IV КӨРҮНҮШ

Диманш мырза, Сганарель.

Сганарель. Моюнга алыш керек, кожоюном сизди абдан сыйлайт.

Диманш мырза. Мага да ошондой көрүндү. Сылык, ушунчалык кичипейил сүйлөгөнүн угуп туруп оозумадан кебим түшүп калды. Насыямды өндүрүп алышты да унутуп салыпмын.

Сганарель. Биз сиз үчүн жаныбызды курман чалууга даярбыз. Ишене бериңиз. Сизди бирөө торойто чаап же жаса басып алып оңкоңуздан кетип омуртка сөөгүңүз сынса дейм, маселен, ошондо көрөт элеңиз...

Диманш мырза. Ишенемин. Бир жери, Сганарель, сизден өтүнөм, менин насыя акчам туурасында сурап бербейсизби.

Сганарель. О, кокуй аныңыздан кам санабаңыз, жеп кетпейт. Төлөп берет.

Диманш мырза. Бирок, Сганарель, сиз да мага биртке карыздарсыз.

Сганарель. Ту-уй ата! Ушуну кое турбайлыбы.

Диманш мырза. Эмнеге? Мен атайы...

Сганарель. Сизге карыздар экенимди унутуп калат деп оюңузга кеттиби? Кантип?

Диманш мырза. Ошондой болсо да...

Сганарель. Артымдан басыңыз, мырза Диманш, жолуңузду жарык кылып берейин.

Диманш мырза. Бирок акчамды качан...

Сганарель. (колтуктан ала жулкуна басып). Жетишет, жүрүңүз.

Диманш мырза. Дейин дегеним...

Сганарель. (сүйрөп). Болду эми!
Диманш мырза. Менин баамымда...
Сганарель. (күчкө сала түртүп). Болбогон кеп!
Диманш мырза. Арийне...
Сганарель. (ары түртөт). Ту-уй, ата!
Диманш мырза. Мен...
Сганарель. (түртүп чыгарып ийет). Ту-уй ата деп атпаймбы сизге!

V КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель, Ла Вьолет

Ла Вьолет. (Дон Жуанга) Мырза, тышта атакеңиз келип түштү.

Дон Жуан. Атам келдиби? Сүйүнүчтүү окуя бул! Мени кутуртат эмеспи бул жолугушуу, каран калгырдыкы!

VI КӨРҮНҮШ

Дон Луис, Дон Жуан, Сганарель

Дон Луис. Силерге жолто болгонумду көрүп турам. Менин келишимди көрөйүн деген көзүңөр жок. Ачыгын айтсам, силер да мен да бири бирибизди обу жок жерден кыйла ыза кылабыз. Мен улам келе берип силерди тажаттым, а силер бузуку турмуштан

башыңар арылбай мени тажатып болдуңар. Мен кудайдан бир уул бере көр деп тилеп жүрүп араң дегенде силерди көрдүм. Ошол Теңиримден сурап алган уулум мына алдымда турасыңар. Алар мага азырынча кайгы менен күйүттөн бөлөк эч нерсе алып келишкен жок. А мен уулум чоңойсо ыйласам сооротор, кыйналсам оңолтоор карааным болор деп жүрдүм. Силердин канчалаган оңбогон жоруктарыңарды угуп чыдап тура албачу болдум. Силердин оюңарча мен ушул абалымда бирөөгө өйдө карап суйлөөгө болорбу. Ак сөөктөр алдында силер жазаган жийиркеничтүү жорук эсебин кемитүү эч мүмкүн болбой калды. Бул арамдыкка барып күнөөгө батуунун акыры түгөнбөчүдөй. Король ырайым этип жазап аткан жакшылыгын кыянаттык менен улам жаман жорук жазап жокко чыгарып атасыңар. Буга дейре королго таасир этип келген менин байсалдуу эмгегим, ал тургай досторумдун өтүнүчү да эми суу кечпей калды. Ушунун себеби эмнеде, билесиңерби? Бузукулукка бара берип кишичиликтен кетип калганыңарда! Өзүңөрдүн атак-даңктуу тукумуңар кор болуп атканы менен силердин ишиңер жок. Бетиңер кызарып коебу акыры? Ушундан соң бабалар атак-даңкы менен сыймыктанууга укуктуусуңарбы? Нарктуу тектин тукуму экендигиңер силер үчүн арзыбас нерсе болуп калды. Силерди эми мурунку тегиңер өзүнүн тукуму деп эсептөөдөн баш тартат. Алар көргөзгөн байсалдуу даңк, каармандуулук силерге мындан ары артыкчылык укугун бербейт. Кайра ата беделдин тепсөөрүндө калтырганыңар үчүн алардын ким-кимге маалым аты силерди шермендечиликке бөлөйт. Бабалар атагы колдо жанган улуу от.

Анын жарыгы силердин адептен кеткен кылыгыңарды жарык кылып ар кимдин көзүнө көргөзүп турат. Акыры бир нерсени түшүнсөңүздөр экен, жаманатты болгон ак сөөк – ал катардан чыккан ак сөөк. Ал жазаган изгилик – туура жолдо экендиктин жышанасы. Кишинин ата баркына таянышына караганда анын өзү тапкан кадыр-баркын жогору коём. Кайдагы бир ашмачынын баласын, эгерде анын ниети ак болсо, силерге окшоп жашаган королдун тукумуна караганда өйдө коёмун.

Дон Жуан. Сиз төргө өтүп олтурбайсызбы, сүйлөшкөнгө ыңгайлуу.

Дон Луис. Жок, олтурбайм, адепсиз, сага мындан бөлөк айтчу кебим жок. Айткандарым бир кулагыңан кирип экинчи кулагыңан чыгып атат. Ошентсе да жаман уулум билип ал, сен өзүңдүн жоболоңдуу жүрүм-турумуң менен атаңды айласы түгөнгөн абалга дуушар кылдың. Сенин мындай бузуку турмушуңду тугөт кылам. Теңиримин жардамы тийип сазайыңды колуңа берип сага ата болуу шермендечиликтен арыламын. (кетет).

VII КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель.

Дон Жуан. (атасы уккудай, артынан). Аттиң ай, эртерээк өлүп кетсеңиз кана. Сиздин эң мыкты жазаган ишиңиз болбойт беле! Ар кимге ар керек. Уулунан кем калышпай атакесинин да

узак өмүр сүрүшү менин кыжырымды кайнатат.

Сганарель. Мырза, сиз жаңыласыз.

Дон Жуан. (өйдө боло) Мен жаңылатмынбы?

Сганарель. (калтаарып). Мырза...

Дон Жуан. Мен жаңылыпмынбы?

Сганарель. Ооба, мырза, сиз туура эмес кылдыңыз. Анын кебин баштан аяк угуп туруунун кажети жок болучу. Укпайм кебиңди деп, жеңден тартып эшикке алып чыгып жолго салыш керек болучу. Мындай бетпак сөздү ким айтмак? Уулун тилдеп алыш үчүн атасы атайын келет деген эмне. Оңолгун деп какшайт. Тектүү бүлөдө туулгандыгын уулунун эсине салат. Абийириңен айрылба деген сыяктуу толгон токой болбогон немени айтып башты оорутат! Анан деги бул сиз өңдөнүп: өзүн өзү билип, өтүгүн төргө илген киши чыдап уга турган кеппи? Дагы сиз эр экенсиз анын ушундай кебин чыдап көтөргөн. Мен болгондо аны үйдөн кууп чыкмакмын. (бери карап). Куруп кеткен кошоматчылык-ай, мени дагы эмне дедирер экенсиң!

Дон Жуан. Бу бүгүн тамак ичемби деги же жокпу?

VIII КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель, Раготен.

Раготен. Мырза! Бети чүмбөттөлүү бир келин келди. Сиз менен сүйлөшөм дейт.

Дон Жуан. Бул ким болуп кетти?

Сганарель. Көрөбүз азыр.

IX КӨРҮНҮШ

Эльвира айым, Дон Жуан, Сганарель.

Эльвира айым (бети чүмбөт менен жабылуу). Дон Жуан менин мындай кийим менен кечке жуук келгендигиме таң калбаңыз. Мунун өзгөчө себеби бар. Ошол себеп мени сизге капилеттен келүүгө аргасыз кылды. Мен азыр сизге айтайын деген кебим көп күттүрүүгө мүмкүндүк бербейт. Менин ичим азыр мурдагыдай күйүп чок болбойт. Азыр таптакыр башкамын. Сиздин алдыңызда азыр бөлөк айым Эльвира турат. Мурда анын жаны кашайгандыктан опуза кылып, каргыш айтып, бир гана өч алууну эңсеген болуучу. Азыр ошол арзыбаган ашыктыкты Теңирим менин жүрөгүмдөн алып салды. Ошол кылмыштуу азгырык мен сизге жолуккан алгачкы мүнөттөн тартып сизди жактырып артыңыздан ээрчиттирди эле. Мунун баары, болгону, бу жарык дүйнөдөгү бирөөнү бирөө сүйүү сыяктуу орой, кишини уятка калтыруучу эң акыркы чийин экен. Эмдигиче сизди жактырып турган менин жүрөгүмдө эми болгону жалын гана калды. Сезим деген калбады. Өз камын ойлобой, сиздин аман-эсендигиңизди тилеп жүрүү үчүн назик таза сезим калды.

Дон Жуан. (Сганарелге). Сен эмне ыйлайсың?

Сганарель. Кечириңиз.

Эльвира айым.. Ушул мүнөттөн тарта мени бул жалган

дүйнөнүн ынактыгы сиз менен байланыштырбайт. Менин делебемди козгогон ушул алангазар азгырылууну жүрөгүмдөн алып салганы учун Теңириме ыразымын. Мындан ары бу жалганда менин көздөн далдада жашаганым туура экен деген чечимге келдим. Жараткандан бир гана нерсени – өзүмдүн күнөөмдү жууп кетиргенге чейин – дагы ушунча өмүр сүрүп турууну суранам. Ашыктык кумары мага жугуп, акыл-эсимди тумандатып азгырылган кездеримдин күнөөсүн катаал тобо кылуу менен жууп кетирүүгө мүмкүн болгудай өмүр сүрүүмү суранам. Арийне, бу жалган дүйнөнүн кызыгынан кечкен күндө да мен назик сүйүүмдү арнаган кишинин Теңиримдин адилет өкүмүнөн улам арты кайырдуу эмес болушун ойлогондо аябай жаман азап тартчу болдум. Ошондуктан сиздин башыңызга түшкөнү турган коркунучтан сизди сактап калсам ал мен учун айтып бере алгыз кубаныч болор эле. Сиз азыр аялдабай күнөөңүз үчүн кечирим сурап өкүнүп, кудайга жалыныңыз. Колуңуз менен жазаган күнөөдөн арылуу сиздин эркиңизге жараша болот. Дон Жуан, алдыңызга чөгөлөп туруп суранам, мен десеңиз менин ушул акыркы өтүнүчүмдү аткарып коюңузчу. Менин көңүлүмдү жубатыңызчы. Өзүңүздү өзүңүз гана куткарып каласыз. Мен үчүн өзүңүздү куу ажалдан куткарып калыңызчы. Мен сизден бул туурасында көзүмдө жашым, көңүлүмдө зарым турат, үнүм кудайга жетип чыркырап суранамын. Эгерде сиз ошончолө ишиңиздин оңолуусуна кайдигер экенсиз анда менин жалбарышыма кайдигер болбоңузчу. Мени бул кайгыдан куткарыңызчы. Сиз тозокко кетип анда түбөлүк чыркырап күйүп

каласыз го. Ушул ой менин эсимден кетпечү болду, ошондон мени куткарыңызчы.

Сганарель. (ары карап) Кайран келин-ай!

Эльвира айым. Мен сизге түгөнгүз сүйүүм менен ашык болдум. Мен үчүн дүйнөдө сизден өйдө бир эркек жок эле. Сиз деп кудай алдында туура жолумдан чыктым. Мойнумда милдетимден тайдым. Барбаган азгырыкка бардым. Эми анын сыйлыгы болсун үчүн сизден өтүнөөрүм бир гана нерсе. Кудайдан кечирим сураңыз, таат кылыңыз ошондо сиз өзүңүздү өзүңүз ажалдан алып каласыз. Дон Жуан, дагы бир жолу ыйлап туруп өтүнөм. Эгерде ашык болгон аялдын көз жашы эч нерсеге турбайт экен анда сизди ичти чок кыла турган бардык нерсе уруп жүрөгүңүздү куйкалап кетсин каргышым ушул.

Сганарель. (Дон Жуанды тиктеп). Бу киши эмес-ой, карачаар кабылан!

Эльвира айым. Мен кетем. Сизге ушуну айтканы келгем, башка жумушум жок.

Дон Жуан. Айым! Кеч кирип калды, жатып кетиңиз! Сизге мында ылайыктуу төшөк салып жакшы орун даярдап турушат.

Эльвира айым. Жок, Дон Жуан, мени кармабаңыз.

Дон Жуан. Ынаныңыз, эгерде калсаңыз, мага абдан чоң ыракат тартуулайт элеңиз.

Эльвира айым. Кур сөз бул, жо-жок, убактыбызды бөйдө коротпойлу. Эртерээк кетишим керек. Узатам деп убара болбоңуз, менин айткандарым туурасында ойлонуңуз. (кетет).

X КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель.

Дон Жуан. Билесиңби, бул жолу ага дагы бир жолу ашык болуп кеттим. Анын момундай өзгөчө түрүнөн жакшынакай сулуулук таптым. Кийминин анча тыкан эместиги, жалдыраган көз карашы, ыйлап-сыкташы – ушунун баары менин ичимде өчүп бараткан отту кайра тутантты.

Сганарель. Мындайча айтканда, келин айткан сөздөн сиздин эсте эч нерсе калган жок.

Дон Жуан. Тамак алып кел, тез!

Сганарель. Жарайт.

XI КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель, Ла Вьолет, Раготен.

Дон Жуан. (дасторконго олтуруп) Сганарель, канткен менен оң жолго түшүү туурасында ойлонуу керектей.

Сганарель. Мына-мына, оозуңузга май!

Дон Жуан. Сөзсүз оңолушубуз керек. Дагы бир жыйырма-отуз жылча ушундай жашай туралы, ошондон соң ажал туурасында ойлонолу.

Сганарель. Атаны кокуй ай!

Дон Жуан. Эмне дедиң?

Сганарель. Эчтеке. Тамакка караңыз. (табакка озуна кол сунуп, ашыга кабат сугунат).

Дон Жуан. Ууртуң неге чулчуят? Шишикпи? Ал жериң эмне болгон?

Сганарель. Эчтеке.

Дон Жуан. Калкалаба. Шайтан алгырдыкы десе! Тишиң ооруган го, ууртуң шишип кетиптир. Курч бычак алып келгилечи. Тилип ириңин чыгаралы! Байкуштуку ооруп аткандыр, шишик тамагыңа тарап кетсе муунтуп өлтүрөт. Дароо союш керек.

Сганарель. Өлүп кетейин мырза, андай эмес. Ашмачы тузун кем салып жүрбөсүн деп, озуна даамын таттым. Калемпирин ачуу салып деле ийиши ыктымал болчу.

Дон Жуан. Кана, олтур эми, аштан жеш. Курсагың тойгондон кийин сени менен сүйлөшөм. Курсагың ачкан турбайбы, ыя?

Сганарель. Ачпагандачы, мырза. Таң аткандан бери оозума наар ала элекмин. Мына, мобу устуканды алыңыз, абдан дамдуу бышыптыр. (Раготенге карап) Аш салган табагымды ким алып кетти? (Сганарель табагына аш салаары менен аны Раготен шак ала коюп, таза табак менен алмашытарып ийип аткан). Табагым! Бай болгур, шаштырбачы! Таза табак алмаштырууга калганда кыйын экенсиз! (Ла Вьолетке карап) Сиз да, кичинекей Вьолетам, шарап куйганга дасыккан экенсиз!

(Ла Вьолет шарап куйгуча Сганарелдин алдындагы табакты Раготен кайра да алып кетет).

Дон Жуан. Каалганы мынча катуу такылдаткан ким?

Сганарель. Дасторкон алдыга келгенде муну кайсы шайтан азгырып келе калды?

Дон Жуан. Тамакты жөн ичирбейт го! Киргизбегиле!

Сганарель. Ырайым кылыңыз, барып ким экенин билейин.

Дон Жуан. (Делөөрүп кайра кирген Сганарелди көрүп).
Эмне болду? Ал ким экен?

Сганарель. (оозуна кеп кирбей, башын мурда статуя ийкегендей ийкеп). Ал... жанагы...

Дон Жуан. Өзүм карайын. Жүрөгү түшүп калгандай, мени да коркот деп турат.

Сганарель. Бейбак, Сганарель, башыңды эми кантип калкаладың?

XII КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, статуя, Сганарель, Ла Вьолет, Раготен.

Дон Жуан (малайларына). Орундук койгула, тамак алып келгиле! Тез!

Дон Жуан менен статуя олтурушат.

Дон Жуан. (Сганарелге). Жалдырабачы, олтур.

Сганарель. Мырза! Аябай тойдум, тамак көөнгө баспайт.

Дон Жуан. Отур деп атам! Шараптан куй! Командордун ден соолугу үчүн ичебиз! Сганарель, сени менен чөйчөк кагышканы жатам. Эй, шараптан куй. Конокко да.

Сганарель. Мырза! Ичкиликке көөнүм чаппай турат.

Дон Жуан. Ичесиң. Ичип командорго обонуңу созуп ырдап бересиң.

Сганарель. Мырза! Үнүм бүтүп атат.

Дон Жуан. Жарай берет. Башта. А силер (ашмачыларга) берээк келип, коштоп ырдагыла.

Статуя. Дон Жуан, жетишет. Мен силерди эртең мени менен кечки тамак ичип кеткиле деп чакырып келдим. Качпайсыңарбы?

Дон Жуан. Барамын. Жанымда бир гана Сганарель болот.

Сганарель. Аябагандай чоң ыракмат, бир жери, эртең оозум бек болот.

Дон Жуан. (Сганарелге). Колуңа шам алып, конокту узат.

Статуя. Теңиримдин элчисине шам жарыгынын паанасы жок.

Бешинчи көшөгө

ЖАШЫЛ ЫРАҢДУУ ЖАЙДАК ӨТӨК

I КӨРҮНҮШ

Дон Луис, Дон Жуан, Сганарель.

Дон Луис. Уулум менин зарлаган үнүм Теңириме жеткенби?

Алдап аткан жоксуңарбы? Жалган үмүт менен мени жооткатып, азгырган жоксуңарбы? Силердин кудайга таат кылып оң жолго түшүп жашаганы атышыңар деги укмуштуудай кабар. Ушул чынбы?

Дон Жуан. Чын, мен оболу адашып түшкөн жолуман чыгайын дедим. Өткөн өттү, кеткен кетти. Мен азыр кечөө кечиндеги киши эмесмин. Капилеттен Теңир мендеги ички табыйгатты өзгөрттү. Теңир менин жүрөгүмдү жылытып көзүмдү умачтай ачтырды. Мен азыр ушунча убак көзүм сокур бойдон эч нерсени баамдабай келгениме ичим күйөт. Күнөөгө батып кылмыштуу өмүр сүрүп келгенимди билгенимде төбө чачым тик турду. Мен өзүм кылган канчалаган жийиркеничтүү жоруктарыма эми нааразымын. Ошончо күнөөмдү Теңир чыдап көтөргөнүнө айран-азырмамын. Адилеттүүлүк менен ал эмне үчүн мага өзүнүн каардуу соккусун кеминде жыйырма жолу жаадырбады. Мейримдүү Теңир мен кылган көптөгөн кылмышты кечирген. Ал мени жазалабай ошону менен ал мага ырайым кылгандыгын көрүп турам. Муну керегеме жарагыдай пайдаланып калышым керек. Менин кулк мүнөзүм, жашоо-тиричилигим болуп көрбөгөндөй тездикте өзгөрүлүп, башка жолго түшкөнүмө элдин баары ишенгидей иш кыламын. Менин мурунку турмушумда болгон азгырык менен жаман жоруктар үчүн күнөөмдү жууп кетиргидей Теңир алдында мындан ары бардык күчүмдү жумшаймын. Менин бул каалоомду жүзөгө ашыруу үчүн сиздин да көмөк көргөзүшүңүздү талап кылам. Бул иште мага туура жол көрсөткүдөй киши таап беришиңизди суранам. Мен ошол жол

көрсөтчү жетекчилиги астында жаңы чабылып аткан даңгыр жол менен анын артынан кете беремин. Мага ушуга жарагыдай киши таап бериңиз.

Дон Луис. Айланайын, балам-ай, атаңдын өмүрү жашара түштү го! Кудайды сыйлоонун күчү кандай! Бир ооз кечирим сураар замат атакеңиздин көңүлүндө жүргөн бир кезде өзүңүз кирептер кылган ыза менен таарыныч кол менен алгандай жок болду. Силер кандай, канча жолу таарынтканыңарды эми мен эсимден таппай калдым. Бардыгын эмеле өзүңөрдүн ооздон уккан убада сөздөр жууп актап кетти. Чынымды айтсам, мен саал дендиреп турам. Кубангандан көзүмдөн жаш кетти. Тилегим акыры келди. Теңирим эми өзүңдөн мындан бөлөк эч нерсе сурабайм. Каралдым, келиңизчи, келип атаңызды бек кучактаңызчы! Өтүнөм силерден, силер мактоого татырлык каалооңуз акырына дейре катуу турунуздар. Кебиңизге бек болуңуздар. Мен эми апакеңиздерге шашайын. Ага сүйүнчү айтайын. Аны менен ракаттуу кубанычты бөлүшөйүн. Сиздердин акылыңыздарга сала берген жакшынакай ниет үчүн Теңириме миң мертебе ыразымын. (чыгып кетет).

II КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель.

Сганарель. Мырза э-эй, сиздин кудай алдында өкүнгөнүңүздү көрүп энем эркек төрөгөндөй кубанычка баттым.

Небактан күтүп келаттым эле, Теңириме ыракмат, акыры тилегеним келди.

Дон Жуан. Бу келесоону кудай урду!

Сганарель. Эмнеге?

Дон Жуан. Эмелеки мен айткан кепке ишендиңби? Ниетиндеги ак сөз дедиңби?

Сганарель. Коюңузчу нары? Демек андай эмес... сиздин кеп... сиз... (бурулуп). Ту-уй ата, бу эмне деген, бу кандай киши, бу эмне деген оңбогон киши?

Дон Жуан. Жо-ок, мен ныпым да өзгөргөн жокмун. Журөк сезимим мурдагы эле бойдон.

Сганарель. Сизди кишиче басып, кишиче сүйлөгөн эстелик да ынандырбайбы?

Дон Жуан. Мында, чындыгында, менин акылыма сыйбаган бир нерсе бар. Бирок ал эмне гана болбосун анын да менин акылымды ынантип иер күчү жок. Ниетимди ал каалап турган жолдон тайыта албайт. Эгерде мен мурунку адатымды таштап адептүү жолду тандап алсам анын ошончолугу бар. Ал да бир саясат, аны кутулуп кетүү үчүн жазаган куулук, амалкөйлүк деп бил. Азыркы анткорлонуум аргасыздан болду, муну мен атамдын көңүлүн уулап айттым, эмне дегенде атам мага керек. Башкалардын ушак-айыңынан кулагым тына турсун деп жазадым. Сганарель мен сага дилимде турганды айтып жүрөмүн. Мен кандай аракет жазабайын жашырып этпей айтып ич сырымды бөлүшөр өзүң экендигиң мага кымбат.

Сганарель. Бир сөз менен айтканда, кудайга ишенгиңиз

келбейт, бирок өзүңүздү колунан жакшылык келер киши кылып көрсөткүңүз келет?

Дон Жуан. Антип көрсөтүүгө эмне үчүн болбосун? Бул өнөрдү аркалаган канчалаган адам жашайт. Коомду алдаш үчүн бетине тартынган чүмбөт деп ошону айтат!

Сганарель. Капыра-ай, эмне деген жан!

Дон Жуан. Биздин заманда уят сыйыт деген такыр унут. Эки жүздүүлүк – эл арасына кеңири тарап, ал тургай ал азыр модага айланды. Кишиге жакшылык кылган кишинин ролун ойноодон өткөн сонун роль болбойт. Андай кишилердин канчасын мен билеримди айтпай эле коёюн. Алар жаш кезинде кылган күнөөсүн ушундай амалкөйлүк менен жашырып жаап, куду калкан сыңары дин чапаны менен үстүн чүмкөп алышат. Мен толук коопсуздукта аракет жазашым үчүн ошол жыргалдуу көлөкө жерде боло турууну каалайм. Өзүмдүн сүйкүм адатымдан баш тарта алабайм. Бирок аны мындан ары коомго билгизбей тымызын жазайм. Кокустан мени кармап алышса анда мен кыңк дебестен алардын кысымына чыдап туруп берем. Ошондо алар кайра мага болуша башташат. Коргогонго өтүшөт. Жыйынтыктай келгенде, эмне кылам десең ошону жазап, бирок жаза тартуу дегенди билбей жашаган эң мыкты жол мына ошол. Анан Теңир мыйзамын туттуруу ролун ойноону мойнума милдет кылып аламын. Анан ошол шылтоо менен касташып келаткандарды жолумдан сүрүп салам. Аларды кудайга ишенбейсиңер деп күнөөгө жыгам. Аларга анан динге катуу берилген карапайым кишилерди кайраштырып, муш койгула деп тукурамын. А

беркилер болду болбоду аларды коомчулуктун көзүнчө тепкиге алышат. Өздөрүнүн жашырын бийлигине таянып, ошентип алар, мен кармап бергендерди элден мурда көрбөгөндү көргөзүшүп андан соң аларды жоопко тартып тынышат. Адамдын ала көөдөндүгүн ушинтип анын өзүнө каршы колдономун.

Сганарель. Теңирим-ай, кулагым уккан чынбы? Өңгө калып эми сизге эки жүздүүлүк жетишпей аткан турбайбы. Мындан ашкан кара санатайлык болбос. Сиздин кийинки жоругуңуз, мырза, мага жанымды коерго жер таптырбай салды. Тилимди тишиме катып туралбай калдым. Эмне ойлоп турсаңыз ошону жазатып ийиңиз. Урдуруңуз, кызыл камчыга алып, өлтүртөм дейт экенсиз – аге да мен даяр. Бирок көңүлүмдө турганды бүт айтууга милдеттүүмүн. Өзүңүзгө берилип ак жүргөн малайыңыз катары тилимдин учунда турганды айтып калай ын. Мырза, сиз киши үйрөнгөн жаман адатын койбойт экен, акыры ал ошондон өлөт дешти мурда билгениңизде кана. Бир жазуучу, мен кайсы жазуучу экенин билбейм, абдан жакшы айтыптыр. Бул дүйнөдө адам баласы бутакка конгон куш. Ал конуп олтурган бутак дарактын боорунан өнүп чыгат. Анын сыңарындай адам жакшы акылдан качпай, аны менен жашайт. Жакшы акыл какылдак куру сөздөн өйдө болот. Какылдак татты сөз королдун сарайында айтылат. Сарайда королдун чачпагын көтөргөн ак сөөктөр турат. Ак сөөктөр мода кууп жашашат. Мода болсо кыялдан жаралат. Кыял адам жанынын жөндөмү. Жан адам өмүр сүрүү маалында бар болот. Өмүр сүрүү акыры өлүм менен жыйынтыкталат. Өлүм бизге кудай бар экендигинен кабар берет. Теңирим асманда эле

эмес жерде да. Жер – көл эмес. Көл үстүндө бороон жүрөт. Бороон кайык айдайт. Кайыкты шыктуу адам башкарганы жакшы. Шыктуу киши акылы менен иш кылат. Акылга байлап эбин таап иштөөнү жаштар билбейт. Жаштар карылар тилин алышы керек. Карылар байлыкты жакшы көрөт. Байлык кишини кишиге кас кылат. Бай – кедей көргөндү көрбөйт. Кедей көргөн күн жакырчылыктын азап-тозогуна жедеп чактыруу. Жокчулук тууралуу мыйзам жок. Андай мыйзам жазылбагандан кийин колунда жоктор көргөн күн айбан көргөн үндөн өйдө болбойт. Сиз, демек, шайтан аскан казандагы кайнак сууга барып түшөсүз.

Дон Жуан. Абдан элирип ой жүгүртүү!

Сганарель. Сиз эми да өжөрлөнөт экенсиз анда мындан жаман абалга дуушар болосуз.

III КӨРҮНҮШ

Дон Карлос, Дон Жуан, Сганарель.

Дон Карлос. Дон Жуан, сизди жолуктурганым ырас болбодубу! Бул жер сүйлөшүүгө ылайыктуу экен, кебимди баштай берейин. Сиз кандай чечимге келдиңиз? Эрөөл маалында чабышуу түйшүгүн мойнума мен алганым сизге маалим. Сизди салгылашуудан качпайт, сөзсүз катышат деп убада бергеними да билесиз. Менин пикиримди сурасаңыз – мен бул чырдын акыры сен жакшы мен жакшы менен бас-бас болгону дурус эле. Ал үчүн сиздин көпчүлүк алдында менин карындашым

менен баш кошууга даярмын деген бир ооз сөзүңүз жетиштүү болор эле!

Дон Жуан (калп өкүнүп). Аттиң ай! Чынын айтсам, сиз айтканга мен макулмун. Бирок Теңир буга каршы чыгып аткан сыяктанат. Мындан аркы жашоомун өзгөрүшү керектигин ал менин көңүлүмө салды. Азыр менин тынбаган санаа басты, ойлогон оюм бир гана тиричиликтеги азгырыктан, бардык жаман адаттан качуу болуп калды. Ушундан тарта таза жашоону баштан өткөрүп, жаштык мастык кезде кетирген каталарымды оңдоп, күнөөмдү жууш алдымдагы максат болуп калды.

Дон Карлос. Сиздин ниет, Дон Жуан, мен айткан өтүнүккө каршы келер жери жок. Теңирим сизге сала берген ак ниетиңизди ак жоолук менен толуктоо, колуктулуу болуу анын алгачкы кадамы эмеспи.

Дон Жуан. Аттиң ай антүүгө болбойт экен! Сиздин карындаш да ушуга окшош чечимге кабылдады. Ал монастырга кайра кетип атат. Калган өмүрүн ошол монастырда өткөрүүнү ылайык деп тапты. Теңирдин ушинткиле деген жардыгы экөбүзгө тең белги болуп бир убакта билинди.

Дон Карлос. Карындашыбыздын монастырга өтүүсү биздин намысыбызды коргоп бербейт. Эл аны сиз чанганда, салбар болуп үйүндө олтура албай кайра монастырга кетти деп түшүнөт. Ошондуктан карындашыбыздын сиз менен жашап калышын биз талап кылабыз.

Дон Жуан. Андай болушу мүмкүн эмес экен. Менин оюмду билгиңиз келсе мен сиздин карындаш менен баш кошоюн деп

тиледим. Бүгүн эле ушундай кылса болор беле деп Теңиге кайрылдым. Шол замат асмандан бул ойду унут, аны менен, башкача айтканда сиздин карындаш менен баш кошуп, жаныңды куткарып кала албайсың деген доош угулду.

Дон Карлос. Дон Жуан сиз куру шылтоо менен бизди алдаймын дейсизби?

Дон Жуан. Мен Теңир берген жышаанга моюн сунамын.

Дон Карлос. Сиздин айтып турганыңыз бизди ынандырат, өч алуудан баш тарттырат дейсизби?

Дон Жуан. Теңир ошону каалайт.

Дон Карлос. Демек, сиз менин карындашымды бузукулук кылып монастырдан ала качкан турбайсызбы?

Дон Жуан. Теңир эрки ошондой болду.

Дон Карлос. Бул кордукту биздин үй-бүлө чыдап көтөрүшү керек экен да?

Дон Жуан. Датыңар Теңирге.

Дон Карлос. Адамча сүйлөйсүзбү же Теңирим дегенден башка сөз акылыңызга сыйбай калганбы?

Дон Жуан. Баарына Теңир жышаан берген.

Дон Карлос. Жетишет, Дон Жуан, мен сизди түшүндүм. Өчтү сизден мен өзүм алам. Бул жер чабышууга ылайыксыз экен, кийинчерээк сизди өзүм издеп табамын.

Дон Жуан. Каалаганыңызды жазаңыз. Мен корко турган жан эмесмин аны сиз билесиз. Керек болгон учурда шпаганы колго алып катылгандын сазайын берип коюуга мен даяр. Жакында мен киши анча каттабас тар жол менен монастырды карай бет

алам. Мени ошол жактан табарсыз. Арийне, мен чабышууну каалабашым эсиңизде болсун, эмне дегенде Теңир мага чабышмак турсун чабышуу туурасында ой ойлоого тыюу салды. Непада сиздер мага кол салат экенсиңер, амал жок чабышка чыгам, бирок эрөөлдүн акыры кандай жыйынтык берет ошону жакшылап ойлонгула.

Дон Карлос. Көрө жатабыз. Абдан туура, көрө жатабыз. (чыгып кетет).

IV КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель.

Сганарель. Мырза, азезилдей кеп курасыз да? Мурда күнөөгө батып жүрчү кептериңизден бул жолку кебиңиз ашып түштү. Мага, сиздин мурдагы боюнча калбаганыңыз жакшы эле. Сизди кутулуп кетер деп үмүт эттим эле. Буга дейре Теңирим сиз жазаган күнөөнү кечирип келди. Бирок азыркы жазап олтурган күнөөңүздү, менимче, эми кечире койбойт.

Дон Жуан. Болду, болду, Теңир сен ойлогондой кыйкымчыл бекен, ар бир адам нүнөөгө баткан сайын аны ал...

V КӨРҮНҮШ

Дон Жуан, Сганарель, бети чүмбөттөлүү аял кебетелүү арбак.

Сганарель. (арбакты көрө коюп). Мырза-эй, мырза дейм!
Мына сизге Теңирим жышаан берип атат!

Дон Жуан. Кудай мага жышаан жиберсе, ал эмне деген кеп ачык, кулагыма угуза айтсын.

Арбак. Теңирим ырайым кылышына Дон Жуанды үндөш үчүн көз ирмемче убак калды. Эгер ал кудай алдында өкүнүч кылбаса анда набыт болуу парызы калды.

Сганарель. Мырза, уктуңузбу?

Дон Жуан. Мени опузага алган бу ким? Бул үндү мен мурда уккан сыяктанам.

Сганарель. Мырза-ай! Бул – арбак. Ава менен жылып жүрүшүнөн мен көрүп турам.

Дон Жуан. Арбак болсун, көзгө көрүнчү азгырык же азезилдин өзү болсун – мен мунун эмне экенин түшүнгүм келет.

Арбак кубулуп колуна чалгы кармаган кемпирге айланат.

Сганарель. Теңирим-ай! Көрдүңүзбү, мырза, кубулду!

Дон Жуан. Жо-жок, бул мени коркута албайт. Азыр мунун тенеси барбы жокпу шпагам менен теңшерип көрөм.

Дон Жуан шпагасын шилтеп калганда арбак көздөн кайым болот.

Сганарель. Коку-уй! Мырза! Ушунча жолу болуп аткан

жышаандан соң эми чөгөлөңүз. Батыраак тобо кылып жаныңызды сактаңыз.

Дон Жуан. Жо-жок, эмне болгондо да мени өкүнүүгө жарамдуу деп эч ким айта албайт. Кеттик, артымдан калбай бас.

VI КӨРҮНҮШ

Статуя, Дон Жуан, Сганарель.

Статуя. Дон Жуан, аялдаңыз! Кечөө мени менен кечки тамакты бирге ичишейин деп сөз бергенсиз.

Дон Жуан. Ооба. Кай жакка басалы?

Статуя. Алаканыңызды бериңизчи.

Дон Жуан. Мына алакан.

Статуя. Дон Жуан! Күнөөгө шиши толгон кишинин алдынан жаагы катуу жаза өлүм өзү тосуп чыгат. Теңирим ырайымын кесир кылган кишини чагылгандын огу урат.

Дон Жуан. Өх-х, жалган ай! Бул эмнеси, эмне болуп бартам? Көзгө илээшпеген жалын бүт денемди куйкалап жиберди. Чыдай алгыз экен. Денем чычала болуп күйүп барат. Ай! Ой-е-ей!

Күн күркүрөп, чагылган жарк этет. Чагылгандын огу Дон Жуанга тийет. Жер айрылып Дон Жуан ага түшүп кетет. Ошол жерден кызыл жалын оргуп чыгат.

VII КӨРҮНҮШ

Сганарель жангыз.

Сганарель. Эми мага маянаны ким төлөйт! Дон Жуандын набыт болушу кыйланын чырагына май тамызды. Каарын төккөн Теңирим, укуктары тебейленген мыйзам, азгырылган бийкеч, абийири айрандай төгүлгөн үй-бүлө, кордоо көргөн ата-эне, бүлүк түшкөн айымдар, кызганып жаны кашайган тебетейлер баары ыраазы. Жолу болбогон жангыз мен. Маянаны эми маа ким берет! Олда маянам-ай, маянам!

ММу

¹ Орусча нуска А.В. Федоров котормосу пайдаланды (Ж. Б. Мольер. Т.2., ГИХЛ, 1957)

² Аристотель – баыркы грек философу.

³ Inter nos – (лат.) – арабыздагы кеп.

⁴ Ересь – динге каршы келген диний окууну жактачу.

⁵ Сарданапал – бузукулук өмүр сүрүүсү менен аты чыккан ассириялык падыша.

⁶ Эпикурдук чочко – сезим ыраматын бардык нерседен жогору коюучу адамды айтат.

⁷ Искендер – кадимки эле Александр Македонский.

⁸ Командор – орто кылымда рыцарь орденинин эң жогорку даражасы менен сыйланган киши.

⁹ Кара кечил – дүйнөдөн безип, монастырда жашоочу адам.

¹⁰ Луидор – XVII-XVIII кылымдар пайдаланылган француздар накта алтындан согулган акча.

¹¹ Секундант – эрөөл маалында арага жүрүүчү жана күбө адам.